

Beleidskader 2024-2027

Leefbare steden en dorpen

Beleidskader 2024-2027

Leefbare steden en dorpen

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Leeswijzer	8
Hier werken we in Limburg aan	9
1. Welke ontwikkelingen spelen er en wat zijn de maatschappelijke opgaven voor Limburg?	10
1.1 Leefbaarheid	10
1.2 Wonen	11
1.3 Ruimte	12
2. Waarom en op welke wijze kan de Provincie Limburg daar een bijdrage aan leveren?	14
3. Wat is de inhoudelijke scope voor de periode 2024-2027?	16
4. Wat willen we bereiken (doelen) en hoe meten we onze impact (indicatoren)?	18
4.1 Doelenboom	18
4.2 Verantwoord werken met data en kennis	19
5. Verbetering van de leefbaarheid in Limburgse steden en dorpen	20
5.1 Doel en activiteiten	22
5.2 Het Leefbaarheidsfonds	22
5.3 Welke dwarsverbanden liggen er met andere kaders en waar versterken we elkaar?	33
6. Passende woonruimte voor iedereen die in Limburg een woning zoekt	36
6.1 Doelen	38
6.2 Versneld uitvoeren Woondeal Limburg	38
6.3 Regie op de Volkshuisvesting en verrijken Woondeal	40
6.4 Limburgse Aanpak Bebouwde Omgeving	42
6.5 Welke dwarsverbanden liggen er met andere kaders en waar versterken we elkaar?	44

7. Balans tussen beschermen en benutten van de fysieke leefomgeving	48
7.1 Doel	48
7.2 Ruimtelijk Voorstel, Ruimtelijk arrangement, Omgevingsvisie en Omgevings-verordening	49
7.3 Agenda bodem en ondergrond 2024-2030	51
7.4 Uitvoering wettelijke taken en uitgangspunten	52
7.5 Welke dwarsverbanden liggen er met andere kaders en waar versterken we elkaar?	54
8. Organisatie van de uitvoering	56
8.1 Moet 't? Prioriteitstelling, rol en uitvoeringsniveau	56
8.2 Kan 't? Middelen, externe afhankelijkheden en samenwerking	57
8.3 Werkt 't?	58
9. Financiën	60
9.1 Bestaande middelen	60
9.2 Inzet programmareserve	62
9.3 Cofinanciering, funding en bijdragen van partners	64
10 Voortgangsrapportages, monitoring en bijsturing	66
Bijlagen	68

Inleiding

Of het nu gaat om energie, klimaat, de woningbouwopgave, mobiliteit, landbouw, water of sociale rechtvaardigheid: de opgaven in Nederland zijn groot. We staan aan de vooravond van wat 'de grote verbouwing van Nederland' wordt genoemd. Alleen al het beeld tot 2030 maakt duidelijk dat er in Limburg simpelweg niet genoeg ruimte is om alle opgaven en doelen een plek te geven. Door slimme combinaties kunnen we ruimtewinst boeken, maar dit is niet altijd mogelijk. We zullen dus heldere ruimtelijke keuzes moeten maken.

Deze keuzes maken we niet alleen omdat we tegen de grenzen van de beschikbare ruimte aanlopen, maar ook omdat we langs de lijn van deze keuzes kansen zien om bij te dragen aan de kwaliteit van de leefomgeving en om mede vorm te geven aan het Limburg dat we willen zijn. Door te sturen op 'de samenhang der dingen' en door te investeren in de kwaliteit van de woon- en leefomgeving, zorgen we de komende periode voor een verbeterde leefbaarheid in onze Provincie, zowel op het platteland als in de steden. Hierbij hebben we aandacht voor de relatie tussen inwoner en de eigen leefomgeving en kijken we gebiedsgericht wat er nodig is. Dit maakt van Limburg niet alleen een aantrekkelijke omgeving om in te leven, maar stelt ons, met een krachtig platteland en sterke steden, ook in staat om in te spelen op de veranderingen die op ons afkomen.

De afgelopen jaren hebben gemeenten, woningcorporaties, bedrijven en inwoners, samen met de Provincie forse investeringen gedaan in de leefbaarheid van Limburgse dorpen en steden. Toch staat die leefbaarheid in Limburg op veel plekken nog onder druk. Waar in plattelandskernen steeds meer voorzieningen dreigen te verdwijnen en de bereikbaarheid achteruit gaat, zien we hoe in steden armoede zich concentreert in specifieke wijken met slechte woonomstandigheden, weinig ontmoetingsplekken en een lage sociale cohesie. Niet voor niets is leefbaarheid de rode draad die door het coalitieakkoord 'Elke Limburger telt!' loopt. We stellen hiermee een college-brede ambitie om met onze inzet bij te dragen aan de leefbaarheid voor elke Limburger.

Leefbaarheid kent een belangrijk uitgangspunt: het gaat om de relatie tussen de inwoner en de eigen leefomgeving. Bij de leefomgeving horen niet alleen de kenmerken die fysiek zichtbaar zijn (de woning, de bushaltes of de bomen), maar ook de aanwezige sociale kenmerken (de sociale cohesie, het verenigingsleven en de veiligheid). Wanneer deze leefomgeving, met haar sociale en fysieke kenmerken,

aansluit bij de behoeften van de inwoner, spreken we van een leefbare omgeving.¹ Inwoners uit St. Geertruid kunnen hele andere behoeften hebben met betrekking tot hun leefomgeving dan de inwoners van een woonwijk in Venlo. Hiermee is leefbaarheid dus per definitie plaatsgebonden en afhankelijk van de specifieke omstandigheden, de kenmerken van een locatie en van de mensen die hier wonen. Dit betekent dat we als provinciale overheid midden in de samenleving moeten staan om gebiedsgericht te bezien wat er nodig is om de leefbaarheid in onze Provincie in stand te houden of zelfs te verbeteren.

¹ Op 14 november 2023 is door Gedeputeerde Staten een gezamenlijke definitie van het begrip leefbaarheid vastgesteld. De uitwerking van deze definitie ligt aan de basis van dit kader en de uitwerking van het Leefbaarheidsfonds (hoofdstuk 5), maar wordt ook gehanteerd in de andere beleidskaders. Voor een volledige uitwerking van de definitie: zie bijlage 1.

Vanuit het beleidskader *'Leefbare Steden en Dorpen 2024-2027'* versterken we de leefbaarheid door middel van het Leefbaarheidsfonds te investeren in de fysieke leefomgeving, door de juiste omstandigheden te creëren voor de realisatie van een woningvoorraad die aansluit op de behoefte van de regio en door te sturen op samenhangende ruimtelijke keuzes voor meer omgevingskwaliteit. Dit nieuwe beleidskader vervangt het kader *Kwaliteit Limburgse Centra (2020)*, de *Limburgse Agenda Wonen (2020)* en vormt de basis voor de actualisatie van de *Provinciale Omgevingsvisie (2021)*.

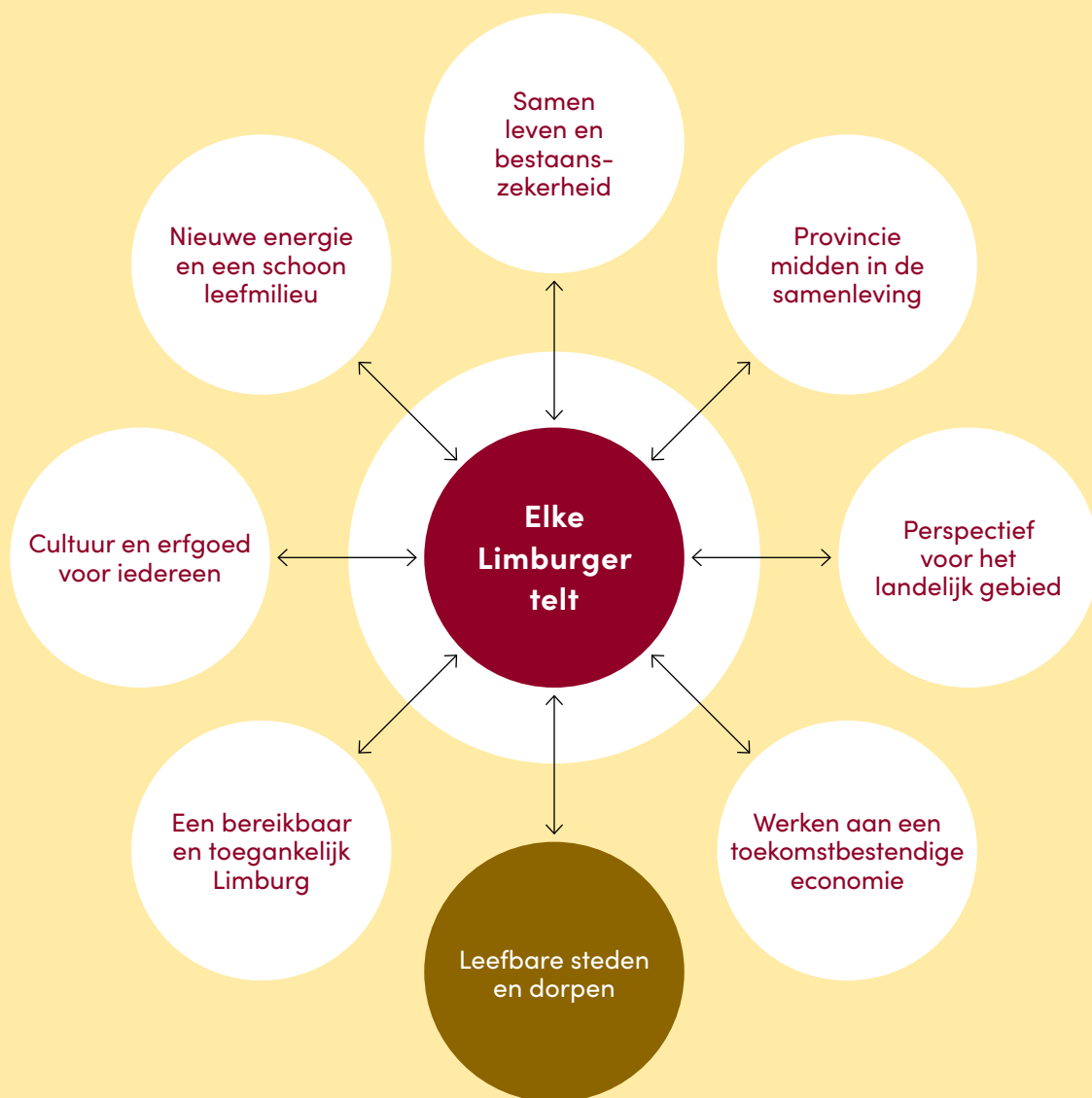

Leeswijzer

Na de Provinciale Statenverkiezingen in 2023 is een nieuwe coalitie gevormd binnen Provincie Limburg. Aan de basis van deze coalitie ligt het Coalitieakkoord 'Elke Limburger telt!'. Door middel van provinciale beleidskaders werken we de afspraken uit het coalitieakkoord verder uit naar beleid voor de komende collegeperiode. Hiermee is het voorliggende beleidskader 'Leefbare steden en dorpen' slechts één stuk uit de totale puzzel. Naast de thema's die aan bod komen in dit beleidskader, werken we ook aan de grote maatschappelijke opgaven in Limburg via zeven andere beleidskaders, die ieder een eigen inhoudelijke afbakening kennen, maar ook niet volledig los van elkaar te zien zijn. Daarom worden in dit beleidskader ook nadrukkelijk de dwarsverbanden tussen de verschillende kaders benoemd.

Hier werken we aan in Limburg

Welke ontwikkelingen spelen er en wat zijn de maatschappelijke opgaven voor Limburg?

1.1 Leefbaarheid

Er is in Nederland weliswaar sprake van een algemene positieve ontwikkeling van de leefbaarheid, maar tegelijkertijd verschilt deze wel sterk per landsdeel en daarbinnen per gemeente.² Landsdeel Zuid (Limburg en Noord-Brabant) blijft achter op deze positieve ontwikkeling en had anno 2020 gemiddeld genomen de minst gunstige leefbaarheidsscore. Ook is er binnen Limburg een duidelijke stedelijke groep van gebieden die qua ontwikkeling van de leefbaarheid stilstaat en niet meekomt met de positieve trend. Echter, niet alleen in de steden is er sprake van problematiek rondom leefbaarheid. Juist in niet-stedelijke gebieden wordt er op de dimensie voorzieningen slechter gescoord (bijvoorbeeld op aanwezigheid van onderwijs en zorg, maar ook op de toegankelijkheid van openbaar vervoer).³ Dit terwijl het voorzieningenniveau in dorpen en kleine kernen als cruciaal wordt gezien voor de lokale leefbaarheid. “Een school uit het dorp, is de ziel uit het dorp”.⁴ We zien dus dat er op veel verschillende plekken in Limburg vanuit verschillende oorzaken urgentie kan ontstaan om de leefbaarheid te verbeteren. Vanuit dit kader richten we ons dan ook op de leefbaarheid in de gehele provincie en zijn de lokale behoeften van inwoners in relatie tot hun leefomgeving leidend.

01

² Atlas Research (2022).
“Leefbaarheid in Nederland 2020. Een analyse op basis van de Leefbaarometer 3.0”.
Online beschikbaar:
www.leefbaarometer.nl/resources/rapport-leefbaarheid-in-nederland-2020.pdf

³ Zie Atlas Research (2022),
Voetnoot 2.

⁴ Platform 31 (2022).
“Leefbaarheid en veiligheid op het platteland. Eindrapportage”.
Online beschikbaar: [Leefbaarheid-en-veiligheid-in-dorpen \(platform31.nl\)](http://leefbaarheid-en-veiligheid-in-dorpen.platform31.nl)

1.2 Wonen

De beschikbaarheid, betaalbaarheid en kwaliteit van de woningvoorraad is ook in grote mate bepalend voor de leefbaarheid in Limburg. Het doorzetten van de huishoudensverdunding (minder personen per huishouden) betekent dat we een alsmaar toenemend aantal huishoudens zien. De behoefte aan passende woningen op de korte termijn stijgt hierdoor, maar verandert ook. De groeiende behoefte doet zich in Limburg met name voor in het goedkopere segment (sociale huur, midden huur en goedkope koop), terwijl juist in dit segment de afgelopen jaren het aanbod van voornamelijk sociale huurwoningen is afgenomen als gevolg van landelijk beleid en de daarmee samenhangende financiële positie van corporaties. Bovendien is het steeds lastiger om in dit goedkope segment nieuwe woningen van voldoende kwaliteit bij te bouwen, te herbouwen of bestaande voorraad te verbouwen. Oorzaken hiervan zitten in de stijgende materiaal- en bouwrijzen, in combinatie met een steeds omvangrijker eisenpakket voor nieuwbouw. Ook is het door het grote personeelstekort in de sector en door andere maatschappelijke ontwikkelingen, zoals de stikstofproblematiek en netcongestie, erg moeilijk om de snelheid van de woningbouwrealisatie vast te houden en door te trekken naar de toekomst. Dit personeelstekort manifesteert zich ook in sectoren als de zorg. Dit is reden voor de Rijksoverheid en de zorgsector om zich beter in te richten op het kunnen ontvangen van ondersteuning, hulp en zorg in de thuissituatie. Dit alles maakt het vinden van een passende woning steeds moeilijker voor bijvoorbeeld jongeren die in onze provincie, en wellicht in de eigen vertrouwde omgeving, een adequate, betaalbare en toekomstbestendige woning zoeken. Maar ook in het bijzonder voor specifieke aandachtsgroepen, zoals ouderen.

De opgave in Limburg beperkt zich, zeker als we kijken naar de mismatch tussen aanbod en behoefte, niet tot nieuwbouw. De huisvestingsopgave bestaat ook uit verbouwen, vervangen en onttrekken. Binnen de afspraken met het Rijk is het van belang om deze brede opgave voortdurend in het oog te houden en samen met onze partners te kijken hoe we nieuwbouw en ingrijpen in de bestaande voorraad met elkaar kunnen verbinden. Ook wordt er vanuit de huisvestingsopgave naar de brede leefbaarheidsopgave gekeken, en naar hoe we door slimme combinaties te maken meerdere doelen kunnen realiseren om de kwaliteit van de fysieke leefomgeving te verbeteren.

1.3 Ruimte

De grote maatschappelijke opgaven, waarvan de aanpak van het woningtekort één van de vele is, vragen veel fysieke ruimte en zullen de inrichting van Limburg veranderen. De intensieve(re) benutting van de fysieke leefomgeving zet ook de kwaliteit van deze leefomgeving, en daarmee de leefbaarheid, onder druk. Het is dan ook niet gek dat het domein 'Ruimtelijke Ordening' terug van weggeweest is en dat er wordt gevraagd om meer regie vanuit de verschillende overheidslagen binnen het ruimtelijke domein. We hebben met elkaar een ruimtelijke 'puzzel' te leggen in een zich voortdurend ontwikkelend speelveld (zie hiervoor hoofdstuk 7). Bij het leggen van deze puzzel bewaken we onze verantwoordelijkheid om een goede belangenafweging te maken rond leefbaarheid, omgevingskwaliteit en een veilige leefomgeving. Met oog voor sociale draagkracht van wijken en dorpen.

Waarom en op welke wijze kan de Provincie Limburg daar een bijdrage aan leveren?

De Limburgse opgaven rondom huisvesting, leefbaarheid en ruimtelijke ordening zijn ieder complex. Zo gaat het bij de huisvestingsopgave niet enkel om woonwensen en betaalbaarheid, maar ook bijvoorbeeld om de zorg voor het Limburgse landschap, verduurzaming en waterveiligheid. Bij de leefbaarheidsopgave kiezen we er als Provincie voor om niet alleen naar de fysieke kant van het vraagstuk te kijken, maar ook naar de sociale kant. Bij de ruimtelijke ordening is het integraal wegen van ruimteclaims, waaronder die van de leefbaarheids- en huisvestingsopgave, en het sturen op samenhang wat ons betreft de kern van het werk. We hebben simpelweg niet de tijd, de mensen of de ruimte om de opgaven los van elkaar aan te pakken. Een integrale aanpak waarbij de verschillende vraagstukken in samenhang worden gezien, is dan ook nodig.

02

Ten aanzien van de opgaven in dit beleidskader is ook sterke sturing een vereiste. Alleen door regie te nemen kan de juiste ontwikkeling op de juiste plek met de benodigde omgevingskwaliteit worden gerealiseerd en kan gekomen worden tot meervoudig ruimtegebruik. In de samenwerking tussen overheden heeft de Provincie als middenbestuur het juiste schaalniveau, de benodigde kennis en inzicht om deze regie te nemen. Het Rijk ziet de Provincie steeds meer als regievoerende overheidslaag en legt dit ook vast in wetgeving.

Waar belangen conflicteren, dient de Provincie steeds vaker de keuzes te maken. Deze keuzes zijn gebaseerd op een uitlegbare visie en ontwikkelperspectief voor Limburg. Deze visie is in afstemming met partners opgesteld (de Provinciale Omgevingsvisie) en wordt gedurende deze collegeperiode herijkt.

De Omgevingsvisie is een verplicht instrument voor het Rijk, de Provincie en Gemeenten (Omgevingswet (2016) Art. 3.1). De Provinciale Omgevingsvisie Limburg richt zich op de langere termijn (2030-2050) en is kaderstellend. In de Omgevingsverordening Limburg staan de regels op het gebied van leefomgeving, wegen, water, grond, landbouw, natuur, wonen en ruimte beschreven. Ook de Omgevingsverordening is een verplicht instrument uit de Omgevingswet (Art. 2.6). Hiernaast zijn er nog andere instrumenten die de Provincie kan inzetten ten behoeve van haar beleidsdoelen, waaronder programma's, omgevingsvergunningen, projectbesluiten en instructies. Wil de Provincie gebruikmaken van de bevoegdheden uit de Omgevingswet, dan dient er sprake te zijn van een provinciaal belang dat niet op doelmatige of doeltreffende wijze door een gemeente kan worden uitgevoerd (subsidiariteitsbeginsel).

Met de (nog in te voeren) Wet versterking regie Volkshuisvesting (WvrV), krijgt de Provincie ook een stevigere rol toegedicht op het woondossier. Regie van de Rijksoverheid en de Provincie op de woningmarkt wordt via deze wet versterkt door een versteviging van het juridisch instrumentarium. Als Provincie hebben we een stimulerende, ondersteunende en aanjagende rol richting partners om aan de gemaakte afspraak uit de Woondeal Limburg van minimaal 26.550 woningen te voldoen en om daar waar zich kansen aandienen, bij te dragen aan de ambitie van 20.000 extra woningen. Mogelijke locaties voor minimaal 3.000 woningen van deze ambitie worden momenteel samen met gemeenten nader uitgewerkt. Voor deze locaties wordt in eerste instantie gekeken naar zes grootschalige OV- knooppunten (Intercity stations) en naar dorps- en stadsranden (het 'straatje erbij'). De samenwerking tussen de overheden, woningcorporaties, markt en bewoners wordt geïntensiveerd en wordt aan verschillende tafels verankerd in duidelijke afspraken over de bouwprogrammering en ieders aandeel daarbinnen.

Veel instrumenten uit de Omgevingswet, zoals instructieregels in een Omgevingsverordening, kunnen al mede met het oog op de volkshuisvesting worden toegepast. Wanneer het wetsvoorstel voor de Wet versterking regie Volkshuisvesting wordt aangenomen, zal het bestaand instrumentarium effectiever inzetbaar worden om de volkshuisvestingsdoelstellingen te realiseren en hiermee de mogelijkheden tot sturing en toezicht van de Provincie binnen deze opgave te versterken. Zo belegt het wetsvoorstel een taak bij de Provincie om erop toe te zien dat gemeenten voldoende bijdragen aan de nationale woningbouwopgave en de daaraan gekoppelde vereisten op het gebied van betaalbaarheid. Bij taakverwaarlozing kunnen Provincies als ultimum remedium (laatste redmiddel) in de plaats treden en bevoegdheden overnemen (zoals het vaststellen van lokale volkshuisvestingsprogramma's en omgevingsplannen).⁵

Elke stad, dorp, wijk of buurt staat voor een eigen pakket aan grote maatschappelijke en ruimtelijke opgaven. Bij de opgaven, geschetst in dit beleidskader, is het belangrijk om te realiseren dat de leefbaarheid en de daarbij behorende behoeften zich op verschillende manieren kunnen uiten en dat dit vraagt om een gebiedsgerichte blik. Inwoners weten vaak goed wat nodig is en wat werkt. Juist daarom stellen we de inwoner en het inwonersinitiatief als vertrekpunt voor investeringen in de fysieke leefomgeving. Wij zien het als onze rol om te ondersteunen, verbinden en faciliteren, en daarmee een bijdrage te leveren aan het behouden en verbeteren van de leefbaarheid.

⁵ Zie Voorstel van wet inzake versterking regie volkshuisvesting, Memorie van toelichting.

Wat is de inhoudelijke scope voor de periode 2024-2027?

Vanuit het beleidskader 'Leefbare Steden en Dorpen 2024-2027' zetten we in op het versterken van leefbaarheid door het verbeteren van de leefomgeving, werken we met partners aan een spoedige realisatie van voldoende passende en betaalbare woningen en werken we aan leefbare steden en dorpen die immers belangrijk zijn voor ons alledaagse leven, onze identiteit en het vestigingsklimaat.

De ambitie van dit beleidskader komt concreet naar voren in de volgende drie lange-termijn doelstellingen:

- 1. Verbetering van de leefbaarheid in Limburgse steden en dorpen;**
- 2. Passende woonruimte voor iedereen die in Limburg een woning zoekt;**
- 3. Balans tussen beschermen en benutten van de fysieke leefomgeving.**

03

Deze lange-termijn doelstellingen laten zich vertalen naar concretere doelen voor 2027, met Provinciale activiteiten en bijbehorende instrumenten, die ieder bijdragen aan het behalen van deze doelen. Allereerst kiezen we voor een (gebiedsgerichte) aanpak van lokale leefbaarheidsproblematieken in de fysieke leefomgeving, die we vanuit dit kader samen met partners aanpakken.

Hiertoe worden middelen vanuit het Leefbaarheidsfonds beschikbaar gesteld (doelstelling 1). Naast deze lokale (maar ook integrale) focus, blijven we ook Limburg-breed inzetten op de realisatie van voldoende en passende, betaalbare woonruimte voor elke (toekomstige) Limburgse inwoner (doelstelling 2). Veel vraagstukken grijpen op elkaar in, waarbij een 'sectorale' benadering weliswaar snel en afgebakend tot deelresultaten leidt, maar mogelijk wel tot minder publieke waarde voor inwoners van een gebied, wijk of regio. Hierom komt provinciale sturing op de 'samenhang der dingen' ook aan de orde, met name in het ruimtelijk domein (doelstelling 3).

1.

Verbetering van de leefbaarheid in Limburgse steden en dorpen.

2.

Passende woonruimte voor iedereen die in Limburg een woning zoekt.

3.

Balans tussen beschermen en benutten van de fysieke leefomgeving.

Wat willen we bereiken (doelen) en hoe meten we onze impact (indicatoren)?

4.1 Doelenboom

Doelenboom:
zie bijlage 2.

In deze paragraaf worden de gewenste maatschappelijke impact en de te bereiken doelen beschreven voor het kader *'Leefbare Steden en Dorpen'*. Wij werken dit uit in een zogeheten 'doelenboom', waarin de activiteiten gerelateerd kunnen worden aan de te behalen resultaten en doelen ('output' en 'outcome') waarmee de Provincie een bijdrage levert aan maatschappelijke impact voor Limburg. Dit is een uitwerking van de bijlage 2 van het Coalitieakkoord *'Elke Limburger telt!'*. Wat betreft de te hanteren indicatoren bij de behorende doelen in de kaders, zullen wij in de Voorjaarsnota 2024 met een voorstel komen. Dit om uit zorgvuldigheid vanuit de hieronder genoemde principes deze te kunnen verwerken in onze P&C cyclus.

04

4.2 Verantwoord werken met data en kennis

Het kiezen voor doelen en indicatoren vraagt om een zorgvuldige en gedegen aanpak waar wij de komende jaren als data- en kennisbedreven organisatie werk van willen maken. Dit doen we binnen de Provincie op uniforme wijze, over de verschillende beleidsdomeinen heen. Door een actieve en verantwoorde toepassing van data en kennis komen afwegingen transparant in beeld, leren we wat werkt en wat niet en kunnen we tijdig bijsturen. We hanteren daarbij altijd de FAIR principes voor data: Vindbaar (Findable), toegankelijk (Accessible), uitwisselbaar (Interoperable) en herbruikbaar (Reusable). Kortom, het werken met data biedt veel kansen voor een transparante, betrouwbare en responsieve manier van werken. Maar net zo belangrijk is dat we een realistisch beeld delen over het werken met data en ook oog hebben voor de risico's en beperkingen.

Beschikbare data om voortgang te meten

Het liefste willen we alles weten en dat alles goed meetbaar is. Echter, de praktijk laat zien dat we soms een geschikte dataset vinden, maar soms ook niet, of we vinden een dataset die maar gedeeltelijk dekt wat we willen weten. Wanneer we geen, of slechts deels geschikte data vinden is de consequentie ook dat een 0-meting op korte termijn niet mogelijk is en dus ook dat voortgang lastig meetbaar is. In deze gevallen is een afweging in tijd, capaciteit en middelen nodig om te bepalen hoe we hiermee omgaan en of we een nieuwe dataset willen (laten) ontwikkelen of niet.

Kritische blik en het belang van duiding

Data kunnen in de praktijk door allerlei partijen selectief en uit verband worden toegepast om eigen belangen te onderbouwen of uit onwetendheid. Dit zogenoemde 'bevestigingsvooroordeel' uit zich bijvoorbeeld in het leggen van oorzakelijke verbanden tussen data die niet bestaan. In de praktijk komt dit vaak voor terwijl er een wezenlijk verschil is tussen een correlatie en een causaal (oorzakelijk) verband. Data die worden gepresenteerd zullen we dus steeds kritisch moeten beoordelen en duiden.

Noodzaak van exact geformuleerde beleidsdefinities

Het werken met data vereist heldere beleidsdefinities. Om iets te meten waarmee je kunt sturen, is het nodig dat exact helder is wat er met een term wordt bedoeld. Dat lijkt eenvoudig maar is het niet. Definities kunnen veranderen op basis van nieuwe inzichten. Zie bijvoorbeeld de recente discussie over armoede. Juiste en actuele kennis over datasets die in de verschillende sectoren en op Rijks en Europees niveau worden ontwikkeld en daarop optimaal afstemmen is van belang voor een werkbare en betrouwbare beleidsdefinitie. Dat is ook belangrijk voor de samenwerking tussen sectoren en tussen ketenpartners.

Grenzen aan datawinning

De praktijk laat ook zien dat het werken met data nieuwe inzichten kan opleveren. Dit leidt dan vaak weer tot nieuwe wensen voor datawinning. We zullen dan kritisch moeten zijn op de zeggingskracht van data en of deze beleidsrelevant is. Het maken van een zorgvuldige bestuurlijke afweging kent immers veel dimensies die niet altijd in data uitgedrukt kunnen worden. Ook hier is een afweging in tijd, capaciteit en middelen nodig en houden we ook de digitale voetprint van het werken met data voor ogen.

Lerend, actief en duurzaam en anders beter niet

Deze manier van beleid maken om voortgang te monitoren en om bij te sturen richting de gewenste maatschappelijke impact, is alleen nuttig als we data en kennis systematisch en duurzaam als actieve instrumenten gebruiken. Een lerende beleidscyclus ontstaat niet door bij het vaststellen van beleid eenmalig data te gebruiken en een vluchtige blik vanuit kennis en onderzoek. Het vergt van bestuur en ambtelijke organisatie bereidheid om duurzaam te investeren in data en kennis én een lerende houding om zo steeds beter samen te leren wat werkt en wat niet.

Verbetering van de leefbaarheid in Limburgse steden en dorpen

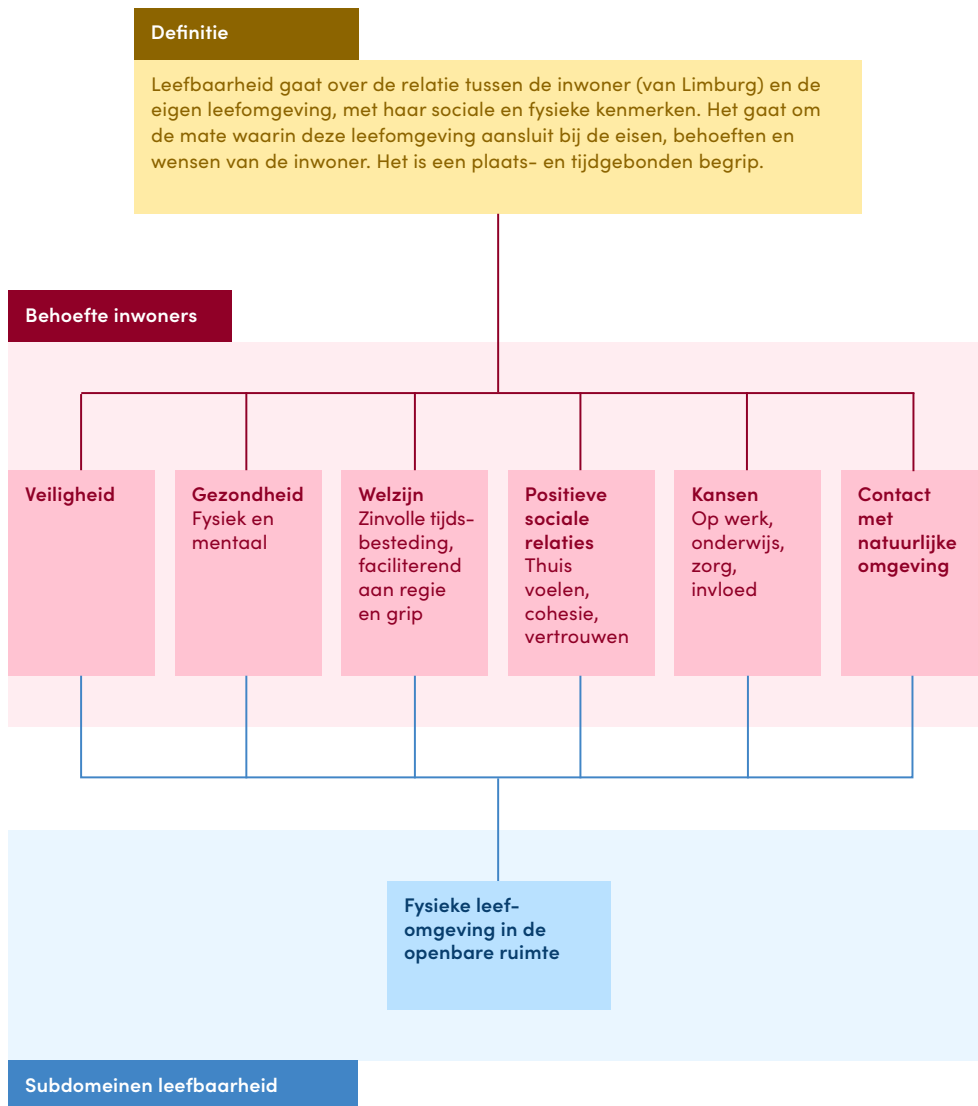
Het Limburgse leven moet goed zijn, voor iedereen, in elke wijk en ieder dorp. Op vele plekken in Limburg zijn mooie voorbeelden te vinden van initiatieven, vaak gedragen door betrokken inwoners, om de leefbaarheid in stand te houden of zelfs te verbeteren. Ook zijn de afgelopen jaren al forse investeringen gedaan door gemeenten en woningcorporaties, samen met de Provincie. Toch staat de leefbaarheid van veel Limburgse steden en dorpen onder druk. Deze collegeperiode investeren we in een aanpak voor de leefbaarheid in de gehele provincie Limburg, om zo een omgeving te creëren of in stand te houden waarin mensen op een comfortabele, gezonde en gelukkige manier kunnen wonen, werken en recreëren. Hiermee werken we aan een samenleving waarin we omzien naar elkaar door ruimte te scheppen voor ontmoeting en verbinding en beogen we bij te dragen aan de kwaliteit van leven van Limburgers in brede zin en dus aan de brede welvaart in Limburg.

05

Provincie-breed streven we naar de verbetering van de leefbaarheid door ons te richten op omgevingskenmerken die bepalend zijn voor met name de sociale en de fysieke omgeving. In het beleidskader Leefbare Steden en Dorpen ligt de focus op de fysieke omgeving, de openbare ruimte en (semi) publiek toegankelijke ruimte en gebouwen. Vanuit het beleidskader Samen Leven en Bestaanszekerheid ligt het accent op investeringen, die gemeenschapszin (sociale cohesie) stimuleren binnen een samenleving waarin iedereen kan meedoen en elkaar kan ontmoeten. Beide kaders richten zich zowel op wijken, dorpen en buurten, waarbij de leefbaarheidsbehoefte van de inwoners centraal staat (hoogte van de nood). Op basis van data blijkt dat in een aantal wijken verschillende behoeftes samenkomen. Vanuit het kader Samen Leven en Bestaanszekerheid hebben we daarom hier extra aandacht voor (minimaal 5 aandachtswijken). Op deze wijze wordt vanuit beide kaders een bijdrage geleverd, zowel vanuit een fysieke en een sociale invalshoek, aan de leefbaarheid voor elke Limburger.

Vanuit dit beleidskader gaan we via het nieuwe Leefbaarheidsfonds, samen met gemeenten, het maatschappelijk middenveld en met inwoners zelf, aan de slag om de leefbaarheid binnen de *fysieke omgeving in de openbare ruimte* te verbeteren. Dit doen we bewust vanuit een ondersteunende rol, omdat wij geloven dat we als provinciale overheid niet de aangewezen partij zijn om te bepalen wat nodig is in een specifieke wijk of kern. Het zijn juist de inwoners, gemeenten en maatschappelijke organisaties die kennis hebben van en inzicht hebben in de lokale behoeften in relatie tot leefbaarheid. Zij zijn ook bij uitstek de partijen die kunnen duiden waarom een initiatief noodzakelijk is. We kiezen er dan ook voor om hen vertrouwen te geven en de ruimte te bieden invulling te geven aan initiatieven waarvan zij kunnen onderbouwen dat deze nodig zijn voor de leefbaarheid in de eigen leefomgeving. Hiermee beleggen we het initiatief voor de leefbaarheidsaanpak nadrukkelijk bij de Limburgse samenleving. Dit betekent ook

**Definitie leefbaarheid
t.o.v. de fysieke leefomgeving
in de openbare ruimte.**

dat we op voorhand geen keuzes maken over een verdeling van middelen over bepaalde typen initiatieven. Door te kiezen voor deze aanpak stellen wij ons ook op als responsieve overheid: een overheid die luistert naar wat er leeft in het gebied en gericht bijdraagt aan wat er nodig is.

De Provincie zal initiatieven ondersteunen die bijdragen aan minstens één, maar bij voorkeur aan meerdere van de leefbaarheidsbelangen, namelijk: Veiligheid, Gezondheid, Welzijn, Positieve relaties, Kansen en Contact met de Natuurlijke omgeving.⁶ Hiermee beogen we 1) een integrale blik te stimuleren en 2) in gebieden een hefboom te creëren: bij het oplossen van een leefbaarheidsbehoefte worden tegelijkertijd kansen benut om ook andere leefbaarheidsbehoefte aan te pakken of een positieve impact te creëren op andere leefbaarheidsbelangen. Daarmee is elke investering ook impactvoller.

⁶ Deze leefbaarheidsbelangen zijn benoemd in de definitie van leefbaarheid die wij hanteren. Voor een volledige uitwerking van de definitie: zie bijlage 1.

5.1 Doel en activiteiten

⁷ Zie ook de doelenboom bij dit beleidskader voor een totaaloverzicht van doelen, beoogde output en activiteiten.

Ons doel is om in 2027 de leefbaarheid in de fysieke leefomgeving verbeterd te hebben. Hiertoe zetten we in op de volgende activiteiten:⁷

- We richten een Leefbaarheidsfonds op, passend bij het niveau van initiatiefnemers: inwoners, verenigingen/stichtingen/gemeenschappen en gemeenten. En het niveau van de fysieke ingreep; kernen, wijken en buurten en straten;
- We stemmen onze werkwijze af op de complexiteit van het initiatief en de initiatiefnemer(s): we werken volgens het 'één Provincie' principe (gecoördineerde aanpak).

5.2 Het Leefbaarheidsfonds

Met het Leefbaarheidsfonds willen we uitvoering geven aan onze ambities wat betreft de leefbaarheid in de fysieke, openbare omgeving. We acteren vanuit vertrouwen in de initiatiefnemer, wat inhoudt dat wij zowel de kaders aan de voorkant als ook de verantwoording aan de achterkant willen beperken tot het noodzakelijke vanuit 'goed bestuur'. We zijn ons bewust van wat we van onze inwoners vragen en zullen de onvermijdelijke 'regeldruk' afstemmen op het niveau van de aanvrager en de complexiteit van het initiatief. We kiezen aan de voorkant niet voor een strakke afbakening van het type initiatieven dat we zullen ondersteunen, omdat de inwoners, maatschappelijke organisaties en gemeenten beter kunnen duiden wat er nodig is in een specifiek gebied. De verantwoordelijkheid om te onderbouwen waarom er in een wijk of kern een bepaalde leefbaarheidsbehoefte bestaat en waarom deze urgent is, ligt dan ook bij hen als initiatiefnemer. Aan de achterkant zullen we uiteraard als Provincie langjarig en collegeperiode-overstijgend monitoren hoe het trendmatig met de leefbaarheid in Limburg gesteld is en tegelijkertijd zorgen voor rapportageverplichtingen voor initiatiefnemers, die voldoende basis bieden om te controleren of de middelen goed terecht komen.

5.2.1 Onze uitgangspunten

Bij de uitwerking van het Leefbaarheidsfonds hanteren we drie belangrijke uitgangspunten, namelijk *Focus*, *Friends* en *Finance*. Deze drie-eenheid vormt voor ons de basisvoorwaarde voor effectieve uitvoering van deze themalijn: er moet altijd sprake zijn van heldere doelen, samenwerking tussen partijen en cofinanciering.

Focus

Onze focus ligt op de fysieke leefomgeving en het verbeteren van de leefbaarheid door ingrepen in de fysieke leefomgeving. Wij richten ons op de leefbaarheid in steden, wijken, dorpen, het platteland/

landelijk gebied en kiezen ervoor om bij te dragen aan de leefbaarheid door middel van een investering in fysieke elementen: de openbare ruimte en (semi) publiek toegankelijke ruimte en gebouwen.

De fysieke leefomgeving waar wij op doelen, betreft de openbare ruimte en/of de (semi) publiek toegankelijke ruimte en gebouwen. Deze ruimte kan door ons allen worden gebruikt en ervaren we in de vorm van: straten, stoepen, boomspiegels, geveltuintjes, pleinen en parken; parkeerplaatsen; dorps-, wijk- en stadscentra, gemeenschapsvoorzieningen en ontmoetingsplekken (repair café, buurtkeuken), zorg(buurthuis)voorzieningen, onderwijsvoorzieningen/schoolpleinen, monumenten; groen (perkjes, parkjes, bomen, gemeenschapstuin/moestuin), bankjes, sport- en recreatieterreinen, schaduw, hittestress, water en waterberging (klimaatbuffers); etc.

Voorliggende initiatieven kunnen naast fysieke ingrepen ook sociale ingrepen inhouden, zoals verwoord in het kader 'Samen leven en bestaanszekerheid'. Of raakvlakken hebben met andere kaders en regelingen. Daarom worden deze initiatieven gecoördineerd beoordeeld vanuit het 'Eén Provincie principe'. Hiermee willen we dat initiatieven met één centrale aanvraag, waar mogelijk provincie breed, worden ondersteund.

De lokale leefbaarheidsbehoefte wordt lokaal bepaald door onze partners in het veld. Wij denken dan aan de inwoners, gemeenten, gemeenschappen, verenigingen en stichtingen, corporaties, maatschappelijke organisaties, ondernemerscollectieven, zorg & welzijn en soortgelijke partners. Wij zullen samenwerkingen stimuleren, ondersteunen en indien nodig participeren met garantstellingen, steunverklaringen, kennis en/of financieel.

Vanuit het leefbaarheidsfonds ondersteunen we initiatieven door middel van een financiële bijdrage ten laste van het Leefbaarheidsfonds. De omvang van de provinciale bijdrage aan een leefbaarheidsinitiatief en de mate van cofinanciering verschilt per schaalniveau (zie 5.2.2), maar zal nooit meer zijn dan de 50% van de subsidiabele kosten en nooit meer dan de gemeentelijke bijdrage. De provinciale bijdrage is bedoeld voor de realisatie van het initiatief en niet om tekorten in (grond)exploitaties te dekken. Bij inwonersinitiatieven (schaalniveau A) is cofinanciering niet vereist.

Friends

Waar inwoners en organisaties hun krachten bundelen, zal de ingreep meer kans hebben op succes. Wij kiezen ervoor om samenwerking te stimuleren, netwerken te verstevigen en indien gewenst als Provincie ook zelf te participeren. De rol van de Provincie is hierin aanvullend op de rol van de gemeenten. Dit betekent dat we vanuit het Leefbaarheidsfonds enkel initiatieven en ontwikkelingen ondersteunen waar een gemeente achter staat, of dit zelfs wenst en/of ook hierin participeert.

Finance

Met onze bijdrage aan initiatieven, plannen en projecten dragen we bij aan de leefbaarheid in enig gebied. We kiezen ervoor om in combinatie met lokale bijdragen en inspanningen een 'plus' te realiseren voor de gemeenschap.

5.2.2 Drie schaalniveaus

We zullen het Leefbaarheidsfonds richten naar de drie niveaus van initiatiefnemers, waarmee we aansluiten op het schaalniveau waarop de diverse netwerken functioneren die de leefbaarheid kunnen beïnvloeden:

- A. Inwonersinitiatieven (met instemming van gemeenten in verband met openbare en/of publieke ruimte);
- B. Initiatieven van stichtingen/verenigingen/gemeenschappen (met gemeenten als partner in verband met openbare en/of publieke voorziening);
- C. Gebiedsgerichte projecten van gemeenten en samenwerkende organisaties, met betrekking tot buurt, wijk en kerngerichte aanpak.

Hieronder schetsen we de algemene lijnen per schaalniveau. Nadere organisatievraagstukken, randvoorwaarden en overige details worden in de subsidie-regelingen die voortvloeien uit het Leefbaarheidsfonds verder uitgewerkt. Hierover wordt Provinciale Staten later in 2024 geïnformeerd.

Ook zullen wij Provinciale Staten in het tweede kwartaal van 2025, voorafgaand aan de Voorjaarsnota 2025, voor het eerst informeren over de voortgang van het Leefbaarheidsfonds op alle drie de schaalniveaus. Hierna zullen we jaarlijks terugkomen bij Provinciale Staten om goed inzicht te bieden in de ingediende en gehonoreerde initiatieven en in de behaalde resultaten van deze initiatieven. Door de Staten deze collegeperiode jaarlijks hierin mee te nemen, blijven zij in positie om te controleren hoe de middelen uit het Leefbaarheidsfonds besteed worden. Indien gewenst kunnen de Staten van deze momenten gebruik maken om bij te sturen.

Inwonersinitiatieven

Wie vraagt aan?

Inwoners

Bij wie?

Gemeente, Oranjefonds, Jantje Beton of een vergelijkbare partij

Voor?

Fysieke initiatieven in de openbare en publieke ruimte

Opdrachtsom?

Subsidie van maximaal € 20.000 per initiatief

Wij willen het mogelijk maken dat (een aantal) burgers, eigenaarschap nemen voor de leefbaarheid in hun straat of buurt. Deze initiatieven zullen kleinschalig van aard zijn, bijdragen aan één of meer leefbaarheidsbelangen en in de openbare ruimte plaatsvinden. Te denken valt aan het inzaaien met bloemen van boomspiegels, geveltuintjes, meubilair in publieke ruimtes, sport en spelfaciliteiten (bijv. jeu de boules baan), etc.. De initiatieven kunnen één of meerjarig zijn, en hebben altijd een meerjarig effect.

De openbare ruimte of de publiektoegankelijke ruimte is vaak eigendom van de gemeente. De gemeente, samen met haar inwoners, zijn daarom onze belangrijkste partners. Instemming en medewerking van de gemeente (en/of eigenaar) en afspraken over wie, wat, wanneer beheert van de initiatieven in de openbare ruimte is dan ook randvoorwaardelijk voor de realisatie en (duurzame) instandhouding. Dit ook om te voorkomen dat goede initiatieven onbedoeld ongedaan gemaakt worden door uitvoerende gemeentelijke diensten. De initiatiefnemer zal dit dan ook moeten aantonen bij de aanvraag. Cofinanciering vanuit de gemeente is op het schaalniveau van de inwonersinitiatieven niet noodzakelijk. Het nemen van het initiatief, organiseren van draagvlak, (het bijdragen aan) de uitvoering van het initiatief en het nemen van verantwoordelijkheid voor de lokale leefbaarheid vergt vaak langdurige betrokkenheid en inspanning van vrijwilligers. Wij zien de uren die inwoners steken in deze initiatieven als cofinanciering in natura.

Om de drempel voor het nemen van initiatief te verlagen en inwoners maximaal te ontlasten, zoeken we naar werkvormen die mogelijk ook buiten het Gouvernement liggen. We gaan in gesprek met gemeenten of de uitvoering van deze regeling bij hen belegd kan worden. We onderzoeken het alternatief om de beoordeling, toekenning en verantwoording te beleggen bij een maatschappelijke partner of bij lokale en of nationale fondsen, zoals het Oranjefonds, Jantje Beton of een vergelijkbare partij.

Initiatieven van stichtingen/verenigingen

Leefbaarheid kan niet zonder sociale interactie. In kernen, wijken en buurten zijn vaak meerdere verenigingen en stichtingen actief en zij dragen sterk bij aan het organiseren, behouden en versterken van het sociale weefsel. Verenigingen/stichtingen hebben een thuisbasis in gemeenschapsvoorzieningen en ontmoetingsplekken. De plek van samenkomst is essentieel voor het behartigen van een aantal leefbaarheidsbelangen.

Wij willen nieuwe en bestaande initiatieven van stichtingen en verenigingen (collectieven/georganiseerde groepen), die bijdragen aan de lokale leefbaarheidsbelangen en georganiseerd worden vanuit die gemeenschapsvoorzieningen en/of ontmoetingsplekken, stimuleren. Als er een noodzaak is om daartoe nieuw onroerend goed of fysieke ingrepen in bestaand

Wie vraagt aan?

Vereniging/stichting
(georganiseerde groepen)

Bij wie?

Provincie t.a.v. Subsidies

Voor?

Openbare en (semi)publieke ruimte en gebouwen, in en nabij gemeenschappelijke voorzieningen en ontmoetingsplekken

Opdrachtsom?

Cofinanciering vanaf € 20.000 tot € 200.000, maximaal € 200.000 provinciale bijdrage per gemeente i.v.m. provinciale spreiding.

onroerend goed en de directe (publieke) buitenruimte te treffen, kan de provincie een financiële bijdrage leveren vanuit het leefbaarheidsfonds.

We denken dan aan voorbeelden als een gemeenschapstuin/ moestuin of de inrichting van een repair café, maar ook aan een uitbreiding van de keuken of een bakoven op basis waarvan buurtgenoten wekelijks samen van de dis kunnen genieten. Een ander voorbeeld kan zijn een school of scholengemeenschap die hun schoolplein wil vergroenen en klimaatbestendig wil maken. Het is ook voorstelbaar dat een zorgbuurthuis bijdraagt aan de lokale leefbaarheidsbehoefte en/of in een bestaand zorgbuurthuis een semi publiek toegankelijke ontmoetingsruimte wordt gerealiseerd. Ook kunnen ondernemerscollectieven (stichting/vereniging) bijdragen aan de leefbaarheid van dorps-, wijk-, of stadscentra met ingrepen in de gedeelde openbare ruimte, al dan niet samen met de betreffende inwoners. Dit zijn een aantal bekende voorbeelden.

We staan ook open voor initiatieven die nog niet bekend zijn en tevens bijdragen aan de lokale leefbaarheidsbehoefte. Wat we nadrukkelijk niet uit het Leefbaarheidsfonds zullen financieren is de verduurzaming van gebouwen. Hiertoe bestaan verschillende subsidieregelingen van het Rijk beschikbaar (subsidieregeling Duurzaam maatschappelijk vastgoed, DUMAVA, Investeringssubsidie duurzame energie en energiebesparing (ISDE) en/of subsidies voor monumenten). Vanuit het kader '*Nieuwe energie en schoon leefmilieu*' worden vanuit de Provincie energie coaches voor maatschappelijk vastgoed aangeboden. Ook houden we met dit fonds geen voorzieningen, zoals onderwijsinstellingen, open in de hoop dat gemeenschappen er gebruik van gaan maken. Wij zijn niet het waakvlammetje. Wat wij wel doen, is bestaande gemeenschapszin belonen. Wij leveren de extra brandstof voor het bestaande vuurtje.

Wij willen tegemoet komen aan de lokale leefbaarheidsbehoefte. Hierom denken we aan de volgende werkwijze: De initiatiefnemer (georganiseerd collectief in een stichting of vereniging) beschrijft wat de leefbaarheidsbehoefte is en gebruikt hierbij de definitie van leefbaarheid. Tevens wordt beschreven op welke wijze het initiatief bijdraagt aan deze leefbaarheidsbehoefte. De initiatiefnemer maakt draagvlak inzichtelijk en laat door samenwerking met lokale partners zien dat de behoefte in het gebied bestaat. Medewerking van de eigenaar (bijvoorbeeld gemeente en/of corporatie) en afspraken over het beheer van de initiatieven in de openbare en publieke ruimte en gebouwen zijn randvoorwaardelijk voor de realisatie en duurzame (meerjarige) instandhouding. Bij een succesvolle aanvraag, zal de Provincie aan het leefbaarheidsinitiatief bijdragen vanuit het Leefbaarheidsfonds. De omvang van de provinciale bijdrage en de mate van cofinanciering zal nooit meer zijn dan de 50% van de subsidiabele kosten en nooit meer dan de (gemeentelijke) bijdrage. De provinciale bijdrage is bedoeld voor de realisatie van het initiatief en niet om tekorten in de exploitatie te dekken. Na afronding van het initiatief zullen wij van de initiatiefnemer vragen om aan te geven wat er veranderd is en te duiden hoe het initiatief heeft bijgedragen aan of in de leefbaarheidsbehoefte is voorzien (cq: is het gewenste resultaat bereikt?).

Gebiedsgerichte projecten van gemeenten en samenwerkende organisatie

Wie vraagt aan?

Gemeenten (samen met corporaties en andere partners)

Bij wie?

Provinciale gecoördineerde aanpak

Voor?

Buurt, wijk en kerngerichte aanpak

Opdrachtson?

Cofinanciering van € 200.000 tot € 2.000.000

In een gebied komen alle schaalniveaus samen en neemt het aantal partners toe. Wij willen met de gebiedsgerichte aanpak mogelijk maken dat de leefbaarheid in buurten, wijken en kernen wordt verbeterd. Deze verbetering bestaat uit meerdere initiatieven met een langere doorlooptijd. Gemeenten, corporaties en maatschappelijke organisaties zijn op dit schaalniveau het beste bekend met de leefbaarheidsbehoefte van het betreffende gebied.

Wij willen het mogelijk maken dat gemeenten vanuit een gebiedsgerichte aanpak kunnen werken aan de verbetering van de leefbaarheid van buurten, wijken en kernen. Vanuit voorliggend kader en het Leefbaarheidsfonds zullen wij gemeenten financieel ondersteunen met cofinanciering bij maatregelen in de openbare ruimte en (semi)publiek toegankelijke ruimte en gebouwen. Wij denken dan aan het klimaatbestendig maken van straten en pleinen (vergroening, vermindering hittestress, waterbuffering, etc.), het aanleggen van parken, speel/beweeg- en ontmoetingsplekken en tiny forests, het opwaarderen van de publieke ruimte van voorzieningen (scholen, gemeenschapshuizen, winkels, sport en recreatieterreinen en parkeerplaatsen, etc.) of het verbeteren van de toegankelijkheid van de publieke ruimte voor mindervaliden. Het kan echter ook betrekking hebben op de herstructurering van een wijk met alles wat daarbij komt kijken. Kortom maatregelen in de fysieke openbare ruimte en (semi)publiek toegankelijke ruimte en gebouwen die bijdragen aan de leefbaarheidsbelangen van het specifieke gebied.

Binnen dit schaalniveau is de gemeente aanvrager en contractpartner. Samen met haar partners beschrijft ze wat de leefbaarheidsbehoefte(n) zijn en gebruikt hierbij de definitie van leefbaarheid. Wederom is lokaal draagvlak voor het initiatief hierbij een belangrijke indicator. Daarom willen wij weten wie de stakeholders zijn en wat hun commitment is. Tevens wordt beschreven op welke wijze in deze leefbaarheidsbehoefte(n) kan worden voorzien en hoe de verbetering wordt gemonitord. Wij zullen ook van de initiatiefnemer vragen om tijdens en na afronding van het initiatief, aan te geven wat er veranderd is en te duiden hoe hiermee in de leefbaarheidsbehoefte is voorzien (Is het gewenste resultaat bereikt? Is de leefbaarheid verbeterd?). Om het initiatief extra kracht bij te zetten zullen wij actief binnen de provincie zoeken naar meekoppelkansen vanuit andere kaders en regelingen (bijvoorbeeld ten aanzien van monumenten en wonen).

We richten daarnaast een externe adviesraad Leefbaarheid op, die twee keer per jaar adviseert over de werking van het fonds aan de hand van de dan voorliggende projectenportefeuille. Wat valt op aan samenstelling en de inhoud van de projectaanvragen? Werkt het fonds naar behoren? Kan het beter? Deze adviesraad, bestaande uit enkele deskundigen op het snijvlak van leefbaarheid en fysieke leefomgeving, kan op basis van bewezen ervaring en positie de werking van het fonds overzien en daarover adviseren. De adviesraad put daarbij uit haar brede

kennis met betrekking tot actuele ontwikkelingen en initiatieven op het gebied van Leefbaarheid. De adviesraad zal vanuit haar deskundigheid eveneens een bijdrage leveren aan de jaarlijkse evaluatie van de voortgang van het Leefbaarheidsfonds. Deze evaluatie zullen Gedeputeerde Staten gebruiken ter beoordeling van de voortgang en effectiviteit van de subsidieregelingen. Provinciale Staten zal een afschrift ontvangen van het advies met een duiding van eventuele gewijzigde inzichten als onderdeel van de jaarlijkse mededeling portefeuillehouder.

Bij een positief besluit (voornemen tot toekenning van subsidie), komen we met gemeenten tot een overeenkomst waarin we onze samenwerking vastleggen (samenwerkingsovereenkomst leefbaarheid). Oftewel, wij willen langjarige afspraken maken om de gebiedseigen leefbaarheid te verbeteren. Hierbij zal de Provincie aan het leefbaarheidsinitiatief bijdragen vanuit het leefbaarheidsfonds. De omvang van de provinciale bijdrage aan een leefbaarheidsinitiatief en de mate van cofinanciering zal nooit meer zijn dan de 50% van de subsidieerbare kosten en nooit meer dan de gemeentelijke bijdrage. De provinciale bijdrage is bedoeld voor de realisatie van het initiatief en niet om tekorten in (grond)exploitaties te dekken. De langjarige initiatieven binnen dit schaalniveau zijn vaak zeer kostbaar. Ook zal de behoefte aan cofinanciering sterk verschillen per gemeente. Wij kiezen daarom voor cofinanciering met een maximum van € 2.000.000 voor een gemeentelijke aanvraag binnen de looptijd van dit beleidskader. Wij zijn ons ervan bewust dat we daarmee niet alle 31 gemeenten op dezelfde manier kunnen cofinancieren; daartoe zijn de beschikbare middelen niet toereikend. In de praktijk verwachten we een grote differentiatie per gemeentelijke aanvraag, waardoor we voldoende tegemoet kunnen komen aan de gemeentelijke aanvragen.

5.2.3 Beoordeling van initiatieven

De beoordeling van initiatieven zal op een uniforme wijze plaatsvinden op basis van drie toetsen:

1. Legitimiteit/ steun
2. Publieke waarde/ impact
3. Uitvoerbaarheid

De toets wordt afgestemd op het niveau van de drie initiatiefnemers. Dit houdt in dat inwonersinitiatieven lagere indienings- en verantwoordingseisen zullen krijgen dan gebiedsgerichte initiatieven. Hieronder worden de drie toetsen benoemd met voorbeelden.

De definitieve bepaling van de toetsen vindt plaats bij het opstellen van de onderliggende regelingen.

1. De eerste toets waar een project aan zal worden onderworpen is die van **legitimiteit/steun**. Hieronder geven we voorbeelden van de beoordelingsvragen met betrekking tot legitimiteit/ steun:
 - Betreft het een fysiek project/initiatief in de openbare en publieke ruimte en gebouwen?
 - Wie vraagt het aan?
 - Is er een lokale leefbaarheidsbehoefte?
 - Past het initiatief binnen de (beleids)kaders zoals door PS vastgesteld?
 - Is er draagvlak bij de gemeente waar de investering plaatsvindt?
2. De tweede toets bepaalt de bijdrage aan **publieke waarde/impact**. Hieronder geven we voorbeelden van de beoordelingsvragen met betrekking tot publieke waarde/impact:
 - Brede impact: wat is het initiatief en hoe draagt het initiatief/project bij aan een of meerdere leefbaarheidsbelangen? Wat is het beoogde leefbaarheid resultaat? Hoe worden de effecten gemonitord?
 - Integraliteit: hoe draagt het initiatief/project bij aan een of meerdere provinciale kaders?
 - Betrokkenheid: wat is de mate van betrokkenheid van de gemeente, maatschappelijke partners en inwoners bij het uitwerken/uitvoeren van een project/initiatief?
3. De derde toets doet een uitspraak over de **uitvoerbaarheid** van het project in de periode 2024-2027. Hieronder geven we voorbeelden van de beoordelingsvragen met betrekking tot uitvoerbaarheid:
 - Is het initiatief/project realistisch? (trekkracht, €, draagvlak)
 - Wordt het initiatief gestart (en bij voorkeur gerealiseerd) tussen 2024 en 2027?
 - Wat zijn de belemmeringen, risico's en mitigerende maatregelen?
 - Hoe is continuïteit en het beheer geborgd?

5.2.4 Monitoring en rapportage

Om goede verantwoording af te kunnen leggen aan welk type initiatieven en middelen uit het Leefbaarheidsfonds besteed worden, is het van belang dat we aan de voorkant heldere afspraken maken met initiatiefnemers over rapportage. Resultaten van individuele projecten worden in kaart gebracht en gecategoriseerd, zodat Provinciale Staten haar controlerende taak goed uit kunnen voeren. Hiermee zorgen we voor een goede balans tussen vrijheid van de initiatiefnemer en zorgvuldigheid. Hierbij is het detailniveau van gevraagde rapportage afhankelijk van het schaalniveau van het initiatief. Uiteraard zullen minder zware rapportage eisen worden gesteld aan een kleinschalig inwoners-initiatief (schaalniveau A) dan aan initiatieven van stichtingen en verenigingen (schaalniveau B) en de grootschalige gebiedsgerichte aanpakken (schaalniveau C), waar ook meer middelen mee gemoeid zullen zijn.

5.3 Welke dwarsverbanden liggen er met andere kaders en waar versterken we elkaar?

Meekoppelkansen die bijdragen aan deze, dan wel andere provinciale opgaven, laten we uiteraard niet liggen. Daar waar het gaat om sociaal beleid (veilig en gezond opgroeien, ontmoeting, wijk- of dorps initiatieven voor sociale cohesie) zien we het beleidskader *'Samen leven en Bestaanszekerheid'* als koppelkans. Leefbaarheid kent vier subdomeinen; sociale cohesie, fysieke leefomgeving, wonen en veiligheid. Binnen het voorliggend kader hebben we een focus op wonen en de fysieke leefomgeving vanuit Ruimte en het Leefbaarheidsfonds. Het kader *'Samen leven en bestaanszekerheid'* zorgt met generiek Limburgs beleid dat iedereen mee kan doen en met gebiedsgericht beleid dat we het sociale programma organiseren dat gebruik maakt van de fysieke ruimte tot ontmoeting. In de uitvoering van beide kaders zullen we deze twee-eenheid samen tot uitvoering brengen.

Als het gaat om 'perspectief voor het landelijk gebied' is het beleidskader *'Perspectief voor het Landelijk Gebied'* van belang. Voor de bereikbaarheid van stad en dorp is de wijze waarop de mobiliteit is georganiseerd (OV, fiets, auto) essentieel. De Provinciale bijdrage hieraan wordt omschreven in het beleidskader *'Een bereikbaar en toegankelijk Limburg'*. Waar een stap in de verduurzaming van de gebouwde omgeving aan de orde is, zal het beleidskader *'Nieuwe energie en een schoon leefmilieu'* een bijdrage leveren.

Onderdeel in de doelenboom Leefbare steden en dorpen

Maatsch. opgave

Verbetering van de leefbaarheid in Limburgse steden en dorpen

Doelstelling

– In 2027 is de leefbaarheid in de fysieke openbare ruimte verbeterd, waarbij specifiek aandacht is voor de gebiedsgerichte behoeften naar veiligheid, gezondheid, welzijn, positieve sociale relaties, kansen en contact met de natuurlijke omgeving.

Resultaat

– Tussen 2023–2027 zijn er vanuit de Provincie minstens 100 inwonersinitiatieven ondersteund welke een positieve bijdrage leveren aan de leefbaarheid in de wijk;

– Tussen 2023–2027 zijn er vanuit de Provincie minstens 10 initiatieven voor gemeenschapsvoorzieningen en/of ontmoetingsplekken ondersteund welke een positieve bijdrage leveren aan de leefbaarheid in de wijk;

– Tussen 2023–2027 is er vanuit het leefbaarheidsfonds minstens bijgedragen aan minstens 10 leefbaarheidsdeals, welke een positieve bijdrage leveren aan de leefbaarheid in de wijk.

Activiteiten

– We richten een Leefbaarheidsfonds op, passend bij het niveau van initiatiefnemers: inwoners, verenigingen/stichtingen/gemeenschappen en gemeenten. En het niveau van de fysieke ingreepkernen, wijken en buurten en straten;

– We stemmen onze werkwijze af op de complexiteit van het initiatief en de initiatiefnemer(s): we werken volgens het ‘één Provincie’ principe (één loket gedachte).

Passende woonruimte voor iedereen die in Limburg een woning zoekt

Om het nationale woningtekort terug te dringen tot een gezond evenwicht, zet het Rijk met het Programma Woningbouw in op de realisatie van 981.000 woningen tot en met het jaar 2030. De Limburgse bijdrage daaraan is vervat in de Woondeal Limburg, waarin is afgesproken dat er tot en met 2030 minimaal 26.550 woningen worden gerealiseerd. Daarvan zal minstens 2/3 gerealiseerd moeten worden in het betaalbare segment op basis van de landelijke definitie (sociale huur, midden huur en koop tot € 390.000⁸). Deels wordt gebouwd ter vervanging van bestaande woningen en deels betreft het nieuwe toevoegingen aan de bestaande voorraad. Limburg heeft in de Woondeal bovendien aangegeven 20.000 woningen extra te willen bouwen, daar waar het andere Provincies niet lukt, of waar zich kansen aandienen. Dit concretiseren we begin 2024 via de Limburgse Aanpak Bebouwde Omgeving (LABO) waarin we aandacht hebben voor 1) Limburg als grootschalig woningbouwgebied (intensivering woningbouw nabij IC-stations), 2) het 'straatje erbij', woningbouw aan dorps- en stadsranden en 3) de bestaande woningvoorraad (versterking en vernieuwing). De eerste 3.000 woningen (van de 20.000 woningen die de ambitie uitmaken) zijn inmiddels indicatief toegevoegd aan de 26.550 woningen van de oorspronkelijke Woondeal. Daarmee verplichten de Limburgse overheden en partners zich om 29.550 woningen te realiseren in het tijdvak 2022 – 2030.

06

Lees via de QR link alles over de Woondeal Limburg.

⁸ De landelijke betaalbaarheidsgrens voor een betaalbare koopwoning lag tot en met 2023 op €355.000,-. Met ingang van 1-1-2024 heeft het Rijk deze grens conform de consumentenprijsindex (CPI) geïndexeerd naar €390.000. In de Woondeal wordt verwezen naar de landelijke definitie. Vanwege de landelijke indexering van de betaalbaarheidsgrens, dient daar waar in de Woondeal woordelijk €355.000 vermeld staat, met ingang van 1-1-2024 €390.000,- gelezen te worden. Landelijk verschillen de meningen echter over de vraag wat betaalbaar is. Voor de monitoring in de Limburgse woningmarkt worden daarom twee grenzen richtinggevend. De grens van een starterswoning (in 2024 is deze maximaal €280.000) en de landelijke betaalbaarheidsgrens, welke in 2024 maximaal €390.000,- is. Voor de monitoring van de Limburgse woningmarkt zullen we samen met de regio's, tevens een tussencategorie bepalen (tussen €280.000 en €390.000).

De focus ligt deze coalitieperiode op het in evenwicht brengen van de woningbehoefte (aantal, type, betaalbaarheid, locatie) en het woningaanbod. Zowel in kwantitatieve als in kwalitatieve zin sturen we op de realisatie van de opgave die we samen met partijen met de Limburgse Woondeal hebben onderschreven. De positie van de Provincie om hierop te sturen, verbetert met de komst van de Wet versterking regie Volkshuisvesting (WvrV). Waar nodig zullen partijen de bestaande planvoorraad moeten heroverwegen en deze met nieuwe planvoorraad moeten aanvullen. Ook hebben we in dit beleidskader aandacht voor de mogelijkheden om met nieuwbouwactiviteiten een kwaliteitssimpuls te bewerkstelligen in aanpalende woonwijken door daar waar opportuun nieuwbouw en ingrijpen in de bestaande voorraad aan elkaar te koppelen. De mogelijkheden van het Leefbaarheidsfonds kunnen een extra impuls zijn voor de verbetering van de kwaliteit van de openbare ruimte van het betreffende gebied. Dit beleidskader (en de provinciale verantwoordelijkheid) gaat nadrukkelijk niet over (de programmering van) tijdelijk verblijf dan wel opvang in een institutionele setting, maar wel over het realiseren van mogelijkheden die bijdragen aan het accommoderen van de uitstroom uit instituties (bijvoorbeeld in het kader van verdergaande scheiding wonen en zorg).

Voor Limburg is de totaalopgave complex. Nieuwbouw, verbouw en herbouw zijn communicerende vaten, niet los van elkaar te zien en hangen samen met de kenmerken van de beschikbare locaties en de omliggende wijken. Daarbij komt dat overheden geen huizen bouwen of in bezit hebben. Daar komt nog bij dat Limburg een grensprovincie is en woningmarktontwikkelingen aan de andere zijden van de landsgrenzen altijd in zekere mate van invloed zijn en tevens lastig te voorspellen zijn. Dit alles vergt een intensief samenspel tussen overheden, corporaties, markt en bewoners, flexibiliteit en een integrale toekomstgerichte blik.

6.1 Doelen

In relatie tot de volkshuisvestingsopgave willen we op termijn bereiken dat er in Limburg passende woonruimte is voor iedereen die in Limburg een woning zoekt. Hiertoe stellen we drie doelen met een tweetal subdoelen voor ons Provinciaal beleid tot 2027:

- In 2027 is het woningaanbod ten opzichte van 2023 verbeterd door de beschikbaarheid van meer (betaalbare) woningen; er zijn 17.500 woningen uit de Woondeal gerealiseerd;
- In 2027 past het woningaanbod bij de woningbehoefte zoals voor 2027 onderschreven in de Limburgse Woondeal;
- In 2027 zijn minstens 3.000 woningen van de ambitie van 20.000 woningen (planologisch) verankerd, waaronder de woningen bij locaties rondom OV-knooppunten.

Hieronder zijn de Provinciale activiteiten uitgewerkt, waarmee wij beogen bij te dragen aan deze doelen.⁹

⁹ Zie ook de doelenboom bij dit beleidskader voor een totaaloverzicht van doelen, beoogde output en activiteiten.

6.2 Versneld uitvoeren Woondeal Limburg

Naast het zorgdragen voor een passende woningbouwprogrammering, draagt de Provincie bij aan de uitvoering, verrijking en herijking van de Woondeal. In de eerste periode tot en met 2024 is in de Woondeal aangegeven dat voor alle partijen (mogelijk versnelde) uitvoering centraal staat. De versnellingsacties zijn daar op gericht. Zo faciliteert de Provincie het op regionale en provinciale schaal bij elkaar brengen van alle betrokken partijen o.a. aan zogeheten Versnellingstafels. Samen met relevante partners wordt aan deze tafels gekeken hoe doorbraken, zowel op projectniveau, als op themaniveau, geforceerd kunnen worden en wat er daarvoor georganiseerd kan of moet worden. Betreft het een landelijk vraagstuk dat Rijksinbreng vereist, dan wordt opgeschaald naar de landelijke versnellingstafel. Hiermee beogen we ook de regeldruk voor gemeenten te verlagen. Maar ook wordt er in netwerkbijeenkomsten en aan versnellingstafels samen geleerd en verbeterd. De opgedane ervaringen en gevonden oplossingen worden gedeeld met alle deelnemende partijen. Het aangehaakt houden van alle betrokken partijen doen we door bijeenkomsten te organiseren. We zullen twee keer per jaar een brede netwerkbijeenkomst organiseren (Woonkeuken). Onze directe partners (gemeenten en corporaties) zullen we om de twee maanden elkaar centraal informeren over de voortgang en actualiteiten (Woonkamer).

Het Rijk stelt via verschillende regelingen middelen beschikbaar voor het faciliteren van de woningbouwproductie (o.a. startbouwimpuls, woningbouwimpuls, volkshuisvestingsfonds). De regelingen zijn vaak complex en de indieningstermijnen zijn vaak kort. Om meer kans te maken op het binnenhalen van Rijksmiddelen voor de realisatie van de Limburgse woningbouw, gaan wij gemeenten ondersteunen bij het indienen van kansrijke aanvragen. Dit zullen we onder andere doen door externe bureaus in te huren die gemeenten ondersteunen bij het aanspreken van deze Rijksregelingen.

We pakken de ondersteuning van gemeenten breed op. Ambtelijke capaciteit is een kritische succesfactor. Deze capaciteit is de afgelopen jaren geslonken en de complexiteit van planvorming is toegenomen. Wij gaan gemeenten daarom op verschillende wijzen ondersteunen, zoals met een 'woonbrigade' of 'vliegende brigade'. Dit houdt in dat we handen en expertise beschikbaar stellen aan gemeenten voor het uitvoeren van projecten. Het is ook mogelijk dat we samen met gemeenten en regio's zoeken naar oplossingen in processen die we allemaal doorlopen, zoals standaardisatie of certificering van dezelfde/ identieke woningen die in meerdere gemeenten gebouwd worden, zodat alleen de locatie specifieke afweging voor een gemeente overblijft. Mede in het kader van 'een leven lang leren', werken we aan de duurzame inzetbaarheid van personeel en zorgen we voor jonge aanwas en zij-instroom. Hiertoe maken we een professionaliseringsslag mogelijk door opleidingen en trainingen aan te bieden. Het ondersteunen zullen we ook doen met inzet van onze gehele instrumentenkoffer. Deze instrumenten zijn verwoord in de nota 'Sturen in samenwerking 3.0' (SIS). Naast subsidies of verordeningen, kunnen we ook grond- en vastgoedbeleid inzetten.

Wat gaan we doen?

- Gemeenten ondersteunen met uitvoering van versnelling, c.q. voorkomen van vertraging bij woningbouwprojecten door middel van het beschikbaar stellen van capaciteit en expertise;
- Gemeenten ondersteunen bij het kansrijk aanspreken van Stimuleringsregelingen van het Rijk;
- Uitvoering van het actieprogramma 'Versnelling woningbouw';
- Inrichten Provinciale versnellingstafel en ondersteuning gemeenten bij inrichten van versnellingstafels;
- Organiseren van effectieve samenwerking door middel van netwerkbijeenkomsten (Woonkamer, Woonkeuken) en kennisontwikkelingstrajecten;
- Verkennen of instrumenten uit 'Sturen in Samenwerking 3.0' kunnen bijdragen aan de doelen vanuit volkshuisvesting. Concreet verkennen we of het grond en vastgoedbeleid aan de versnelling of de kwaliteit van woningbouw kan bijdragen.

6.3 Regie op de Volkshuisvesting en verrijken Woondeal

Het tekort aan (betaalbare) woningen op nationale schaal moet binnen tien jaar ingelopen zijn. De nieuwe Wet versterking regie Volkshuisvesting (WvrV) geeft de Provincie nadrukkelijk de wettelijk taak om kaders te stellen in de vertaling van de Rijksdoelen naar de gemeentelijke programmeringen. Daartoe stelt de Provincie vóór 2026 een provinciaal Volkshuisvestingsprogramma op. Het Volkshuisvestingsprogramma zal zijn weerslag krijgen in het instrumentarium van de Omgevingswet. Concreet betekent dit dat de ruimtelijke vertaling van het programma wordt opgenomen in de Provinciale Omgevingsvisie en dat regels die voortkomen uit dit programma worden opgenomen in de Provinciale Omgevingsverordening.

Binnen de kaders van het provinciale Volkshuisvestingsprogramma zullen ook gemeentelijke en regionale Volkshuisvestingsprogramma's worden opgesteld, waarvoor de (Regionale) Woonzorgvisies belangrijke input vormen. Als Provincie zullen we aan de voorkant de afstemming tussen de schaalniveaus coördineren en aan de achterkant toezien op de naleving (IBT). Tezamen moeten de Volkshuisvestingsprogramma's sturen op diverse belangrijke aspecten van het wonen en de woonomgeving. Ook zal er in deze programma's aandacht moeten zijn voor de evenwichtige(re) verdeling van sociale huur en doelgroepenhuusvesting (aandachtsgroepen) over gemeenten, inclusief de garantie van zorgpartijen om ondersteuning, hulp en zorg (in de nabije omgeving) te kunnen ontvangen. Een passend voorzieningenniveau is daarbij van groot belang. De nieuwe regie-taken op het terrein van ruimte en wonen, geven ons mogelijkheden om invulling te geven aan de Motie 3014 Berghorst inzake Grip op arbeidsmigratie, waarin expliciet regie op grootschalige huisvestingsinitiatieven wordt benoemd. Daartoe heeft de Provincie ruimtelijke kaders als juridisch instrument. Tegelijkertijd is het in lijn met de motie de bedoeling om het voorkomen van misstanden rondom arbeidsmigratie integraal te benaderen vanuit sociaal, economisch, en woon/leefbaarheidsbeleid.

In de Woondeal is afgesproken om in de periode 2022 – 2024 (T1) de woningbouw te versnellen en daarmee niet te gaan sleutelen aan de kwaliteit van de programmering. Vanaf 2025 (T2 van de Woondeal) zal nadrukkelijk naar de kwaliteit van de programmering gekeken worden. De Woondeal zal verdiept en verrijkt moeten worden. Dit betekent dat er koppelingen aangebracht gaan worden met de doelen op de terreinen die de woningbouw raken, zoals bijvoorbeeld natuurinclusief (groenere leefomgeving) en circulair bouwen (herbruikbare materialen). Betaalbaarheid en de huisvesting van aandachtsgroepen, waaronder bijvoorbeeld ouderen (Rijksprioriteit) of arbeidsmigranten, zullen verankerd worden in de programmeringen vanaf 2025, op basis van het principe van fair share. Ook de huisvesting van jongeren/ starters op de woningmarkt blijft onze aandacht hebben, bijvoorbeeld via de starterslening.

Het Rijk verwacht niet alleen dat er sprake is van een gedegen programmering, maar ook dat er sprake is van provinciaal (interbestuurlijk) toezicht op de realisatie van de gemaakte afspraken (IBT). Provincies zijn al belast met het toezicht op de wettelijke medebewindstaken van gemeenten. Door de WvrV, mits deze in de huidige vorm wordt aangenomen, zal het provinciale takenpakket enigszins intensiveren en zal het reeds bestaande instrumentarium effectiever inzetbaar maken om ook volkshuisvestings-doelstellingen te bedienen. De Provincie zal toezicht houden op de juiste uitvoering van de taken die bij de gemeenten worden belegd. Wanneer een gemeente de taken, zoals die omschreven zijn in de wet, niet naar behoren uitvoert is er sprake van taakverwaarlozing. Bij de beoordeling hiervan wordt de interventieladder van het beleidskader 'indeplaatsstelling' doorlopen. Bij taakverwaarlozing kunnen Provincies als ultimatum remedium (laatste redmiddel) in de plaats treden en bevoegdheden overnemen op kosten van de gemeente.¹⁰ Met het doorlopen van de interventieladder proberen we op allerlei wijzen, in goed overleg, te voorkomen dat deze laatste stap nodig is.

¹⁰ Zie Voorstel van wet inzake versterking regie volkshuisvesting, Memorie van toelichting.

Om de status en de voortgang van de volkshuisvestingsopgave goed te kunnen monitoren, is het van belang dat het monitoringsinstrumentarium vernieuwd wordt. Hierbij is er behoefte aan meer inzicht in de balans tussen woningbehoefte en –aanbod, planvorming– status. Ook zal het nieuwe monitoringsinstrumentarium moeten gaan aansluiten bij de landelijke monitoring van de Woondeal (LMVW) en meer inzicht geven in de samenhang met andere opgaven.

Wat gaan we doen?

- Coördineren totstandkoming regionale woonzorgvisies;
- Opstellen van een Provinciaal Volkshuisvestingsprogramma;
- Aanpassing Provinciale Omgevingsvisie en Omgevingsverordening;
- Verrijking van de Woondeal op ‘kwaliteit van de programmering’ betaalbaar, beschikbaar;
- Verrijken Woondeal met afspraken over toekomstbestendig (ver) bouwen;
- Toezicht houden op realisatie gemeentelijke programmeringen via inrichting interbestuurlijk toezicht (IBT) instrumentarium, voortvloeiend uit de Wet versterking regie Volkshuisvesting;
- Herijken en verbreden monitoringsinstrumentarium wonen.

6.4 Limburgse Aanpak Bebouwde Omgeving

Limburg heeft een fijnmazig karakter van dorpen en steden en onze woningbouwplannen zijn dan ook vaak kleinschalig van aard. Het merendeel van de planvoorraad in Limburg behelst kleinschalige ontwikkelingen tot tien woningen. Samen tellen al deze plannen op tot het bod van 26.550 woningen tot 2030, waarbij we een ambitie hebben vastgelegd om een extra 20.000 woningen te realiseren. De eerste 3.000 woningen zijn inmiddels indicatief toegevoegd aan de 26.550 woningen van de oorspronkelijke Woondeal.

Limburg wil de genoemde extra ambitie van 20.000 woningen uit de Woondeal concretiseren via een verstedelijkingsstrategie met een doorkijk naar 2040. In het ruimtelijk voorstel, en meer specifiek in LABO – Limburgse Aanpak Bebouwde Omgeving– wordt deze verstedelijkingsstrategie (in eerste aanzet ruimte, wonen en mobiliteit) manifest voor Limburg, gericht op grootschalige woningbouw nabij de zes grootschalige OV-knooppunten (Intercity stations), nieuwbouw aan stads- en dorpsranden (‘straatje erbij’) en herstructurerings- en leefbaarheidsopgaven in de bestaande voorraad.

Deze strategie zal zich allereerst richten op het ophogen en/of herijken van woningbouwproductie rondom de zes grootschalige OV-knooppunten (Intercity stations). We kiezen voor deze locaties om de aanwezige OV-capaciteit op te vullen enerzijds, Limburg over de Provinciegrenzen heen sterker te verbinden met de woningzoekenden aldaar (bijvoorbeeld Eindhoven, Den Bosch, Nijmegen) anderzijds en om deze gebieden (en hiermee heel Limburg) een ruimtelijk-economische schaa sprong te laten maken. Limburg is met de

minister van BZK in gesprek over toevoeging van Limburg als 18e Grootchalige Woningbouwgebied in de vorm van de doorontwikkeling van de zes grootschalige OV- knooppunten (Intercity stations). Tevens gaat het hierbij niet alleen om woningen, maar ook om de kwaliteit van de leefomgeving en zetten we in op een positieve ontwikkeling van de leefbaarheid in Limburg.

Lees via de QR link alles over de Provinciale Omgevingsvisie.

Lees via de QR link alles over de Omgevingsverordening Limburg (OVL).

Daarnaast gaat de Provincie aan de slag met een verkenning voor het bouwen aan stads- en dorpsranden, het zogenaamde 'straatje erbij'. Dit doen we in twee fases. Op korte termijn inventariseren we samen met gemeenten de bestaande uitbreidingsbehoeften aan stads- en dorpsranden (en randen van landelijke kernen). Hiermee krijgen we zicht op de ambities per gemeente en Limburg-breed. In het licht van het bestaande beleid (Provinciale Omgevingsvisie, o.a. H3 Limburgse Principes en Algemene zonerings- en de Omgevingsverordening Limburg (OVL)) voeren we vervolgens met gemeenten het gesprek over de mogelijkheden en eventuele knelpunten voor de realisatie van deze uitbreidingsbehoeften. Hierbij kijken we gebiedsgericht per locatie naar de uitbreidingsbehoeften, waarbij we deze vervolgens bekijken vanuit het grotere geheel en vanuit een evenwichtige toedeling van functies aan locaties. Binnen de kaders van de POVI en OVL zijn reeds mogelijkheden voor 'straatjes erbij' voorhanden. Voor bestaande uitbreidingsbehoeften wordt in eerste instantie hier naar gekeken, voordat in een vervolgproces bezien wordt of de regels aangepast dienen te worden. Op de langere termijn inventariseren we vervolgens de behoeften en randvoorwaarden voor een eventuele aanpassing van de POVI en OVL voor de bestaande en toekomstige uitbreidingsbehoefte. Hierover zal Provinciale Staten, te zijner tijd, een besluit dienen te nemen. Hierbij blijft een goede balans tussen het beschermen én ontwikkelen van de fysieke leefomgeving en daarmee de koppeling met andere opgaven in deze stads- en dorpsranden van belang (zie ook onderdeel 7 van dit beleidskader en o.a. *beleidskader Perspectief voor het Landelijk Gebied*).

Tenslotte volstaat het niet om uitsluitend met nieuwbouw de volkshuisvestingsopgave te realiseren. Gedeeltelijk zal de huisvestingsopgave gerealiseerd moeten worden in de bestaande woningvoorraad of door aanpassing van geschikt leegstaand vastgoed. In de verstedelijkingsstrategie zoeken we naar de kansen om de nieuwbouwopgave te verbinden aan verbeteropgaven in het omliggende of aangrenzende gebied (hefboomwerking).

Wat gaan we doen?

- Herijken Woondeal met de vaststelling van de Limburgse Aanpak Bebouwde Omgeving (nieuwe woningbouwlocaties selecteren) waarbij we een relatie leggen tussen ruimte, mobiliteit en wonen:
- Grootchalig woningbouwgebied;
- 'Straatje erbij', woningbouw aan dorps- en stadsranden en
- Herstructurerings- en leefbaarheidsopgaven in de bestaande voorraad.
- Ambities uit het LABO waar nodig verankeren in het ruimtelijk instrumentarium (o.a. POVI).

6.5 Welke dwarsverbanden liggen er met andere kaders en waar versterken we elkaar?

Beleidskader ‘Nieuwe Energie en schoon leefmilieu’

Voor de uitbreiding (en verduurzaming) van de woningvoorraad is een passende energie-infrastructuur een randvoorwaarde. Op dit moment heerst netcongestie op hoogspanningsniveau. Enexis en TenneT hebben ambitieuze investeringsplannen om dit te verhelpen en het gehele bestaande net op te waarderen. Dit vraagt echter tijd. In het kader ‘*Nieuwe energie en een schoon leefmilieu*’ wordt ingegaan welke rol de Provincie Limburg daarin wil innemen. Gemeenten en initiatiefnemers worden in onze contacten geattendeerd op een vroegtijdige afstemming van de woningbouwprojecten met Enexis om idealiter daarmee problemen in de uitvoering te voorkomen.

Beleidskader ‘Samen Leven en Bestaanszekerheid’

Leefbaarheid kent zowel fysieke aspecten als aspecten op het gebied van sociale samenhang. Een fysieke gemeenschappelijke accommodatie biedt immers onderdak aan sociale activiteiten. In wijkgerichte aanpakken komen fysieke en sociale aspecten samen. Ook bij het thema arbeidsmigratie komen fysieke aspecten, zoals huisvesting, en sociale aspecten, zoals integratie, samen. Zo wordt vanuit het beleidskader ‘*Samen leven en bestaanszekerheid*’ ingezet op het verbinden en ondersteunen van externe stakeholders die een rol spelen binnen dit vraagstuk, onder andere via de Stuurgroep Internationale Werknemers en door middel van onderzoek. We kunnen het verschil maken door integraal naar deze aspecten te kijken en daarbij het ‘één-Provincie’-principe te hanteren.

Beleidskader ‘Mobiliteit en Bereikbaarheid’

Waar de Limburgers willen en kunnen wonen, hangt direct samen met de bereikbaarheid van dorpen en steden. Hiertoe wordt een belangrijke bijdrage geleverd vanuit het mobiliteitsbeleid. Vanuit dit kader beogen we met de focus op Grootschalig Woningbouwgebied binnen de LABO de aanwezige OV-capaciteit optimaal te benutten.

Beleidskader ‘Cultuur & Erfgoed’

We zijn trots en zuinig op onze cultuur en ons erfgoed. Het behoud van voor inwoners belangrijke elementen of ontmoetingsplaatsen in de publieke ruimte kan een positieve invloed hebben op de woonomgeving en op de leefbaarheid.

Beleidskader 'Werken aan een toekomstbestendige economie'

Een gezond vestigingsklimaat, waar aan gewerkt wordt vanuit het kader 'Werken aan een toekomstbestendige economie', heeft impact op de woningbehoefte in Limburg. Dit geldt zeker t.a.v. het vraagstuk rondom arbeidsmigratie. Arbeidsmigranten hebben recht op kwalitatief goede huisvesting en hier kan aan de voorkant, bijvoorbeeld d.m.v. een huisvestingseffectrapportage bij acquisitiebeleid, al rekening mee gehouden worden. Vanuit dit hoofdstuk ligt ook een verband met vraagstukken rondom arbeidsmarkt. Mede in het kader van 'een leven lang leren', werken we aan de duurzame inzetbaarheid van personeel en zorgen we voor jonge aanwas en zij-instroom om de woningbouwopgave te kunnen realiseren, die sterk afhankelijk is van de beschikbaarheid van personeel. Hiertoe maken we een professionaliseringslag mogelijk door opleidingen en trainingen aan te bieden.

Beleidskader 'Perspectief voor het Landelijk Gebied'

Bouwen aan dorps- en stadsranden betekent bouwen in het landelijk gebied. De inhoud van dit kader wordt daarmee geraakt. Belangrijk is dat water en bodem sturend zijn (klimaatadaptatie, hittestress, hoogwater, waterkwaliteit, etc.), dat de kwaliteit van het landelijke gebied en landschappen behouden en verbeterd wordt en dat natuur een plek krijgt, ook in het stedelijk gebied (natuurinclusief/ biodivers).

Beleidskader 'Provincie Midden in de Samenleving'

Uitvoeringskracht gemeenten: Voor het realiseren van de ambities uit voorliggend beleidskader is beschikbare (ambtelijke) capaciteit bij gemeenten een kritische succesfactor. In het kader 'Provincie midden in de samenleving' is het pilotproject 'Gemeentelijke Uitvoeringskracht Nieuwe stijl' opgenomen, waarmee beoogd wordt de knelpunten wat betreft (toekomstige) uitvoeringskracht van gemeenten in beeld te brengen. Hier ligt een verband met de acties die vanuit dit beleidskader worden ingezet om handen en expertise beschikbaar te stellen aan gemeenten voor het uitvoeren van woonprojecten.

Grond- en Vastgoedbeleid: De inzet van de instrumenten die onderdeel zijn van het te actualiseren provinciaal Grond- en Vastgoedbeleid kan positief bijdragen aan de realisatie van de woningbouwopgave. Samen met de partners van de Woondeals wordt onderzocht hoe de provinciale grondinstrumenten ingezet kunnen worden om de afspraken uit de Woondeals te versnellen. Hierbij kan gedacht worden aan samenwerking met gemeenten via de 'Strategische Alliantie GrondAankopen' (SAGa), anticiperende grondaankopen binnen bebouwd bestaand gebied en gronduitgifte in erfpacht.

Onderdeel in de doelenboom Leefbare steden en dorpen

Maatsch.
opgave

Passende woonruimte voor iedereen die in Limburg een woning zoekt.

Doelstelling

- In 2027 is het woningaanbod ten opzichte van 2023 verbeterd door de beschikbaarheid van meer (betaalbare) woningen;
In 2027 zijn 17.500 woningen uit de Woondeal gerealiseerd.
- In 2027 past het woningaanbod bij de woningbehoefte zoals onderschreven in de Limburgse Woondeal;
- In 2027 zijn minstens 3.000 woningen van de ambitie van 20.000 woningen (planologisch) verankerd, waaronder de woningen bij locaties rondom OV-knooppunten.

Resultaat

- Tussen 2023-2027 draagt de Provincie bij aan een effectieve samenwerking met gemeenten, marktpartijen, woningcorporaties en het Rijk om woningen uit de Woondeal Limburg te realiseren;
- In 2024 hebben alle woonregio's (3) onder coördinatie van de Provincie een Woonzorgvisie vastgesteld;
- In 2025 is de Woondeal Limburg verrijkt met afspraken over de huisvesting van aandachtsgroepen;
- In 2026 geeft het provinciale Volkshuisvestingsprogramma duidelijkheid over de provinciale opgave.
- In 2027 hebben we samen met de gemeenten concrete invulling gegeven aan de ambities uit het LABO.

Activiteiten

Versnellen uitvoering Woondeal

- Gemeenten ondersteunen met uitvoering van versnelling, c.q. voorkomen van vertraging bij woningbouwprojecten door middel van het beschikbaar stellen van capaciteit en expertise;
- Gemeenten ondersteunen bij het kansrijk aanspreken van Stimuleringsregelingen van het Rijk;
- Uitvoering van het actieprogramma 'Versnelling woningbouw';
- Inrichten Provinciale versnellingstafel en ondersteuning gemeenten bij inrichten van versnellingstafels;
- Organiseren van effectieve samenwerking door middel van netwerkbijeenkomsten (woonkamer, woonkeuken) en kennisontwikkelingstrajecten;
- Verkennen of instrumenten uit 'Sturen in Samenwerking 3.0' kunnen bijdragen aan de doelen vanuit volkshuisvesting. Concreet verkennen we of het grond en vastgoedbeleid aan de versnelling of de kwaliteit van woningbouw kan bijdragen.

Regie op Volkshuisvesting en verrijken Woondeal

- Coördineren totstandkoming regionale woonzorgvisies;
- Opstellen van een Provinciaal Volkshuisvestingsprogramma;
- Aanpassing Provinciale Omgevingsvisie en Omgevingsverordening;
- Verrijking van de Woondeal op 'kwaliteit van de programmering' betaalbaar, beschikbaar);
- Verrijken woondeal met afspraken over toekomstbestendig (ver)bouwen;
- Toezicht houden op realisatie gemeentelijke programmeringen via inrichting interbestuurlijk toezicht (IBT) instrumentarium, voortvloeiend uit de Wet versterking regie Volkshuisvesting;
- Herijken en verbreden monitoringsinstrumentarium wonen.

Limburgse Aanpak Bebouwde Omgeving

- Herijken Woondeal met de vaststelling van de Limburgse Aanpak Bebouwde Omgeving (nieuwe woningbouwlocaties selecteren) waarbij we een relatie leggen tussen ruimte, mobiliteit en wonen:
 - Grootchalig woningbouwgebied;
 - 'straatje erbij', woningbouw aan dorps- en stadsranden;
 - herstructurerings- en leefbaarheidsopgaven in de bestaande voorraad.
- Ambities uit het LABO waar nodig verankeren in het ruimtelijk instrumentarium (o.a. POVI).

Balans tussen beschermen en benutten van de fysieke leefomgeving

Als we alle sectorale ruimtevragen naast elkaar in onze Provincie willen toestaan, dan hebben we meer ruimte nodig dan we beschikbaar hebben in onze Provincie. Daar komen nog ruimtelijke beperkingen aan inrichting en gebruik van gebieden bovenop, bijvoorbeeld met oog op waterkwaliteit, waterveiligheid of externe veiligheid. De schaarse ruimte (fysieke ruimte, milieuruimte, ruimte op het energienetwerk) en waterbeschikbaarheid, de grote druk op de kwaliteit van de leefomgeving en de noodzaak tot (her)verdelen en prioriteren, vraagt om sturing en het maken van keuzes. Ruimtelijke Ordening is dan ook niet voor niets terug van weggeweest. Bij goede ruimtelijke ordening is er aandacht voor kwaliteit. Het gaat om een goede balans tussen beleevingswaarde, gebruikswaarde en toekomstwaarde. In de Provinciale Omgevingsvisie is vastgelegd dat we zoeken naar de balans tussen het beschermen én ontwikkelen van de fysieke leefomgeving waarin we leven, wonen, werken, leren en onze vrije tijd besteden. In de Omgevingsverordening Limburg staan de regels die nodig zijn om het beleid uit de Omgevingsvisie door te laten werken richting derden.

07

7.1 Doel

Op termijn willen we door middel van ruimtelijk beleid bereiken dat er balans is tussen het beschermen en benutten van de fysieke leefomgeving. Voor deze collegeperiode stellen we het doel om in 2027 de samenhang en integraliteit van afwegingen in de fysieke leefomgeving verbeterd te hebben en antwoorden op belangrijke ruimtelijke keuzevraagstukken (o.a. over invulling doelen landelijke gebied, invulling RES-opgaven, ruimte bieden voor de transitie naar een circulaire economie en [grootschalige] woningbouwontwikkelingen) te hebben verankerd in de Provinciale Omgevingsvisie, in programma's en in het provinciaal instrumentarium. Daarmee wordt meer ingespeeld op de schaarste aan ruimte, water, milieuruimte en ruimte op het elektriciteitsnet. Hieronder zijn de Provinciale activiteiten uitgewerkt, waarmee wij beogen bij te dragen aan dit doel.¹¹

¹¹ Zie ook de doelenboom bij dit beleidskader voor een totaaloverzicht van doelen, beoogde output en activiteiten.

7.2 Ruimtelijk Voorstel, Ruimtelijk arrangement, Omgevingsvisie en Omgevingsverordening

De ambities voor de fysieke leefomgeving en de ruimtelijke keuzes zijn/worden, conform de nieuwe Omgevingswet, vastgelegd in de Omgevingsvisie Limburg (POVI), in de daarmee verbonden sectorale programma's en in de Omgevingsverordening. Hiermee wordt ruimtelijk richting gegeven aan de ambities en doelen voor de Limburgse fysieke leefomgeving. Deze documenten maken onderdeel uit van de beleidscyclus van het omgevingsbeleid, waar ook monitoring en evaluatie bij horen.

Lees via de QR link alles over het Ruimtelijk Voorstel.

Als een waardevolle, aanvullende stap binnen de beleidscyclus heeft de Provincie Limburg in 2023 een Ruimtelijk Voorstel gemaakt. Dit is een opdracht van het Rijk (programma NOVEX) en opmaat naar onderlinge afspraken tussen Rijk en Provincie in een Ruimtelijk Arrangement vastgelegd. In het Ruimtelijk Voorstel roepen wij op om vraagstukken in samenhang aan te pakken met aandacht voor ruimteclaims en omgevingskwaliteit. Want we hebben niet de ruimte, het geld, de tijd en de mensen om opgaven los van elkaar aan te pakken. Ook vraagt het om piketpalen op nationaal en provinciaal niveau: in de vorm van keuzes, spelregels, kaders, richtinggevende uitspraken. De Provincie pakt hierin de regie om gezamenlijk tot deze keuzes te komen. Dat vraagt ook dat wij de governance binnen de regio's nader onder de loep nemen.

In het Ruimtelijk Voorstel benoemen wij de belangrijkste keuzevraagstukken en geven we aan wie hiervoor aan de lat staat. En aan welke randvoorwaarden voldaan moet worden om de uitvoering mogelijk te maken. Daarmee vormt dit voorstel een belangrijke bouwsteen voor de nieuwe Nationale Nota Ruimte en kan het ook input bieden voor gemeentelijke omgevingsvisies.

Samen met ontwerpende onderzoeken per Limburgse regio, nationale en provinciale programma's, vormt het Ruimtelijk Voorstel ook de opmaat naar een actualisatie van Omgevingsvisie Limburg en Omgevingsverordening. Het proces van actualisatie van de Omgevingsvisie en Omgevingsverordening start in 2024. Bij de actualisatie van de Omgevingsverordening wordt onder andere gekeken naar aanpassingen die de Provincie meer grip geven om te sturen op specifieke opgaven, zoals arbeidsmigratie.

Gezien de schaarste aan ruimte zijn meervoudig ruimtegebruik, maximale benutting van bestaande functies en stapeling van doelen belangrijker dan ooit tevoren. Het is dan ook van belang dat we deze collegeperiode inzicht krijgen en behouden in (meervoudig) ruimtegebruik in onze Provincie.

Wat gaan we doen?

- Sluiten Ruimtelijk Arrangement met Rijk mede o.b.v. Ruimtelijk Voorstel (2024, afhankelijk van planning Rijk);
- Actualiseren en vaststellen Provinciale Omgevingsvisie (2025);
- Actualiseren en vaststellen Provinciale Omgevingsverordening (2025);
- Inzichtelijk maken en houden van (meervoudig) ruimtegebruik in de Provincie Limburg;
- Monitoring inclusief (meervoudig) ruimtegebruik (2024).

7.3 Agenda bodem en ondergrond 2024-2030

De laatste jaren is steeds duidelijker dat het water- en bodemsysteem zwaar onder druk staat mede door verdergaande verstedelijking, de uitstoot van schadelijke stoffen door verkeer en industriële productie en de wijze waarop we ons voedsel produceren. De klimaatverandering versterkt dit door perioden van extreme neerslag en langere perioden met droogte en hitte. Daarnaast brengen na-ijlende effecten van de voormalige steenkoolwinning risico's met zich mee. De Provincie Limburg zet zich op dit vlak in voor het borgen van een veilige leefomgeving. Hierover leest u meer in het beleidskader *'Provincie midden in de samenleving'*.

Naast de geschetste opgaven bieden bodem en ondergrond ook oplossingsruimte. Zo levert het bodem- en ondergrondsysteem belangrijke bijdragen aan oplossingen voor de grote maatschappelijke opgaven (zoals de energietransitie en klimaatadaptatie) waar Limburg voor gesteld is. Bij een groeiende ruimtedruk is zorgvuldig omgaan met de bodem en ondergrond cruciaal om de kwaliteit van de leefomgeving te kunnen garanderen. Tegelijkertijd nemen we de brede maatschappelijke meerwaarde en hinder voor de omgeving in ogenschouw, naast de toets op wet- en regelgeving, bij nieuwe ontgrondingsvergunningaanvragen. Daarnaast worden water en bodem als leidende principes opgenomen in het integrale ruimtelijk voorstel. Kortom, het vraagt om regie op onder- én bovengrond.

De Agenda Bodem en Ondergrond anticipeert op deze (toekomstige) uitdagingen. Het verschaft inzicht in de ambitie en doelen van de Provincie op het gebied van bodem en ondergrond. De Agenda biedt een meerjarig kader Bodem en Ondergrond voor de periode 2024-2030 en wordt jaarlijks geconcretiseerd in een actieprogramma. Ook in het coalitieakkoord staan doelen rond bodem benoemd gericht op bodemvitalisering (door onder meer het organisch stofgehalte te verhogen). In het beleidskader *'Perspectief landelijk gebied'* wordt aangegeven hoe dit verder vormgegeven wordt.

Wat gaan we doen?

→ Actieprogramma Agenda Bodem en Ondergrond (2024).

7.4 Uitvoering wettelijke taken en uitgangspunten

De provinciale rol in de uitvoering van het ruimtelijk beleid is gericht op het (mede) richting en uitvoering geven aan concrete maatschappelijke initiatieven en ruimtelijke ontwikkelingen. Waarbij steeds verbindingen worden gelegd tussen het beoogde initiatief met het achterliggend idee, maatschappelijke opgaven, provinciale belangen (zoals verankerd in de Omgevingsvisie en programma's), bestuurlijke afspraken en wettelijke kaders.

Dit doen we op de eerste plaats door beoordeling van ruimtelijke plannen van gemeenten met focus op de provinciale belangen. Deze beoordeling/beïnvloeding verschuift in toenemende mate naar de voorkant van het planproces, in lijn met het gedachtegoed van de Omgevingswet.

Als we afwegingen maken, doen we dat op basis van de in de Omgevingsvisie verankerde Limburgse principes: we streven naar een inclusieve, gezonde en veilige samenleving; de kenmerken en identiteit van gebieden staan centraal; meer stad, meer land (d.w.z. we koesteren de variatie in verstedelijkte en landelijke gebieden en zetten in op duurzame verstedelijking); we gaan zorgvuldig om met onze (fysieke en milieu)ruimte en voorraden, boven- en ondergronds.

Tot de Limburgse principes behoren ook een aantal procesmatige uitgangspunten: de maatschappelijke opgaven en kansen staan centraal; grensoverschrijdende samenwerking, participatie en eigenaarschap; we werken gebiedsgericht; we werken adaptief aan de opgaven; we werken als één overheid, met respect voor ieders rol en verantwoordelijkheden.

Soms zetten wij ook andere ruimtelijke instrumenten in, zoals programma's, projectbesluiten en instructies.

Wat gaan we doen?

- Beoordeling ruimtelijke plannen van gemeenten en aan Limburg grenzende regio's, met oog voor provinciale belangen, vanuit betrokkenheid in een vroeg stadium;
- Bijdragen leveren aan gebiedsontwikkelingen.

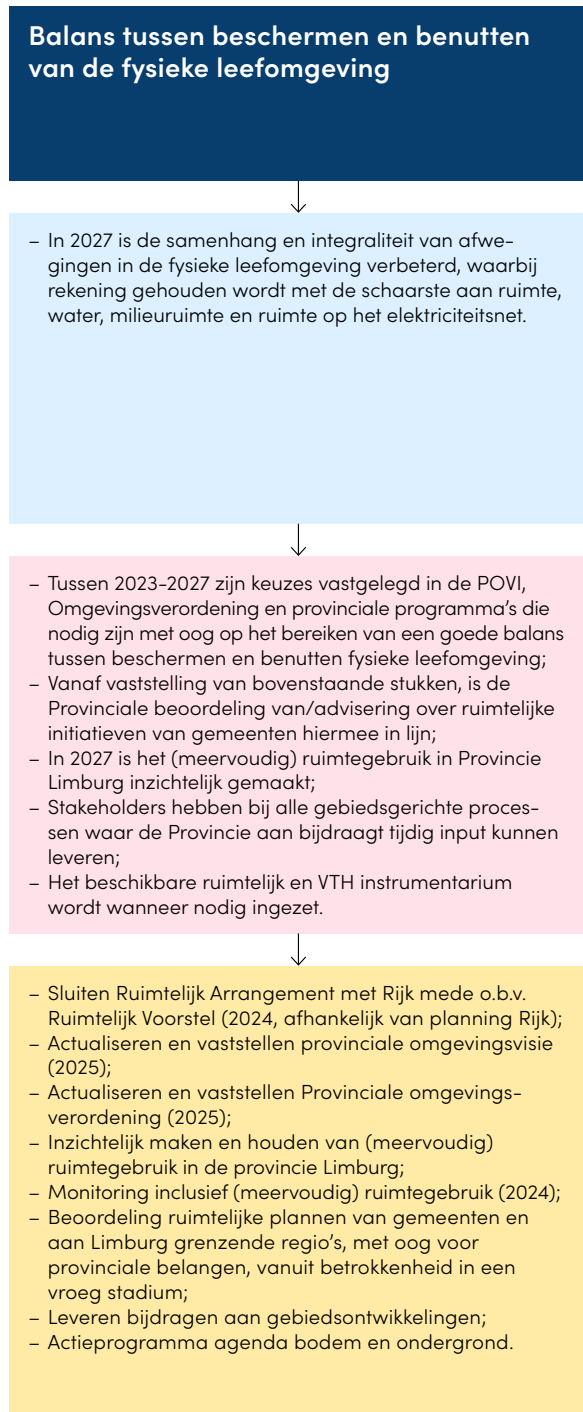

7.5 Welke dwarsverbanden liggen er met andere kaders en waar versterken we elkaar?

De Omgevingsvisie richt zich op de drie perspectieven zoals het Rijk die onderscheidt en ook in het Ruimtelijk Voorstel centraal staan: perspectief voor landbouw en natuur; ordenende netwerken voor energie en (circulaire) economie; perspectief leefbare steden en regio's. Daarmee zijn er dwarsverbanden met alle provinciale kaders die zich richten op vraagstukken in de fysieke leefomgeving.

Er ligt ook een relatie met het te actualiseren provinciaal Grond- en Vastgoedbeleid. Op basis van dit beleid kunnen door de Provincie grondinstrumenten worden ingezet om de gewenste ruimtelijke ontwikkelingen tot stand te brengen. Welk instrument dat is, is afhankelijk van de rol (regie, actief, samenwerkend of faciliterend) die de Provincie bij een ontwikkeling wenst te nemen.

Onderdeel in de doelenboom Leefbare steden en dorpen

Organisatie van de uitvoering

De ambities in voorliggend beleidskader komen niet in isolatie tot stand. Steeds meer zijn wij afhankelijk van samenwerkingspartners, omgevingsfactoren en het Rijk. Nagenoeg iedere opgave wordt gekenmerkt door een ingewikkeld samenspel tussen onze volkshuisvestings-, ruimtelijke-, economische en natuuropgave. Daarnaast zien wij dat het takenpakket van de Provincie groeit. Bovenop de bestaande wettelijke taken en het doorlopend beleid, komen deze nieuwe eigen ambities én komen vanuit het Rijk aanvullende taken of verzwaren van onze wettelijke taak. Bovendien is de aard van de opgaven – onderdeel van de grote transities – aan het veranderen: het vraagt steeds meer een slagvaardige impactgerichte organisatie. Dit vraagt meer dan voorheen een realistische blik op de uitvoerbaarheid van plannen. Scherp samengevat in het jaarverslag van de Raad van State in drie vragen: moet 't, kan 't, werkt 't? In deze paragraaf als vast onderdeel van de beleidskaders gaan wij hier op in.

08

8.1 Moet 't? Prioriteitstelling, rol en uitvoeringsniveau

Wij voorzien in de uitvoering van dit beleidskader een aantal specifieke prioritaire opgaven, die wij in de uitvoering en het richten van het ambtelijk apparaat voorrang geven. Dit betreft in ieder geval een stevige bijdrage leveren aan het verbeteren van de leefbaarheid in Limburg. Maar ook het benoemen van provinciale belangen in de Provinciale Omgevingsvisie en de Omgevingsverordening en het behartigen van deze belangen in onder andere gemeentelijke plannen. De versnelling van de woningbouw, het opstellen van het provinciaal Volkshuisvestingsprogramma en verankeren van de nieuwbouwambitie van 20.000 extra woningen. Verder zal de Provincie keuzes maken welke programma's zij wil ontwikkelen en uitvoeren en welke projectbesluiten zij wil nemen. Om aan deze ambities uitvoering te kunnen geven, moeten wij ook keuzes maken en focus aanbrengen. Dit koppelen wij aan het proces van de taakstelling, waarbij wij reeds in de begroting hebben aangegeven hier bij de Voorjaarsnota 2024 invulling aan te geven.

8.2 Kan 't? Middelen, externe afhankelijkheden en samenwerking

In de financiële paragraaf zijn de beschikbare middelen en cofinancieringskansen beschreven. Deze uitvoering kent een ramingsonzekerheid en een onzekerheid over de mate waarin wij slagen in het verkrijgen van cofinanciering. In het algemeen is capaciteit bij ons en onze partners een kritische succesfactor. Zonder de juiste medewerkers kunnen enerzijds plannen en procedures niet uitgevoerd worden en anderzijds geen bouwactiviteiten plaatsvinden. In het bijzonder voor dit beleidskader zijn er geen aanvullende middelen beschikbaar voor de uitvoering van de taken op het gebied van ruimtelijke ordening. We gaan ervan uit dat we de intensiveringsmiddelen wonen, waar nodig, ook hiervoor kunnen inzetten. Als het gaat om de opgaven rondom wonen zijn er enkele Rijksmiddelen (SPUK's) beschikbaar om het beleid uit te voeren. Daarnaast is € 5 mln. aan intensiveringsmiddelen gereserveerd vanuit het Coalitieakkoord. Hiermee gaan wij de gemeenten ondersteunen.

Tegelijkertijd zijn er altijd externe afhankelijkheden die ook in Limburg doorspelen. Dit zijn risico's en afhankelijkheden waar een Provincie rekening mee dient te houden. Ten aanzien van de woningbouwopgave specifiek bestaan er kritische succesfactoren die bepalend zijn in het daadwerkelijk realiseren van de versnellingsopgave (denk aan: voldoende en structurele rijksmiddelen, stikstofproblematiek, beschikbare bouwgrond, netcongestie e.d.). Tenslotte zijn wij afhankelijk van de samenwerking met onze partners in de structuren of samenwerkingsverbanden die uiteindelijk publieke waarde voor de Limburger opleveren. Dat doen wij met verschillende partners samen.

8.3 Werkt 't?

Strategie of beleid is zo sterk of zo zwak als haar uitvoering. Het Leefbaarheidsfonds is een nieuw middel om de leefbaarheid in Limburg te behouden en te versterken. Voor de uitvoering stellen we de lokale behoefte centraal. Die lokale behoefte kan hoger of lager zijn dan onze beschikbare middelen. Beide kanten geven aan hoe het gesteld is met de leefbaarheid en de 'lokale initiatiefracht'.

In de Woondeal zijn afspraken gemaakt met Rijk en partners over onze woningbouwambitie. In de Woondeal is aangegeven hoe we samen met onze partners de woningbouwopgave gaan realiseren. In samenspraak met de Woondealpartners is een governance structuur ingericht die enerzijds helpt bij het organiseren van benodigde afstemming en besluitvorming en anderzijds alle betrokken stakeholders op de juiste momenten met elkaar in verbinding brengt om zodoende de versnelde woningbouw op gang te brengen en houden. De Provincie neemt hierin een regisserende en verbindende rol op zich.

In het Ruimtelijk Voorstel zijn de belangrijke keuzevraagstukken benoemd in het fysieke domein en is aangegeven dat de Provincie de regie wil nemen om gezamenlijk tot daadwerkelijke keuzes te komen. Wij zullen verder uitwerken hoe de Provincie gaat sturen in samenwerking met de gemeenten en het Rijk op de uitvoering van de gemaakte ruimtelijke keuzes. Met het oog daarop zullen wij ook de bestaande overlegstructuren met de regionale partners onder de loep nemen. Verder lopen wij er op het terrein van de fysieke leefomgeving tegen aan dat het soms lastig is om vacatures bij overheden in te vullen. Dit kan ten koste gaan van de uitvoeringskracht, niet alleen van de Provincie maar ook van onze partners.

9.1 Bestaande middelen

De cijfers in de financiële tabel tonen alle middelen beschikbaar voor dit kader, en vallen dus onder mandaat GS. Dit mandaat heeft u voor bestaande middelen reeds gegeven bij het vaststellen van de Programmabegroting 2024.

09

Leefbare steden en dorpen (5.1.1.)

Binnen deze programmalijn zijn tot en met 2024 incidentele lasten begroot ad € 5,875 mln. ten behoeve van samenwerkingsagenda's Kwaliteit Limburgse Centra (afronding voormalig beleidskader KLC). Deze middelen worden ter beschikking gesteld aan de Gemeenten middels subsidiebeschikkingen. Daarnaast zijn structurele personele lasten begroot. In totaliteit is € 8,118 mln. beschikbaar aan middelen voor de periode 2024-2027.

Toekomstbestendige woonruimte (5.1.2.)

Binnen deze programmalijn is een structureel werkbudget ad € 0,056 mln. begroot ter stimulering van nieuwe ontwikkeling van volkshuisvesting. De personele lasten zijn structureel begroot (voor 2024 ad € 7,742 mln. Voor 2025 is tevens een incidenteel bedrag ad € 0,100 mln. geraamd ten behoeve van gebiedsontwikkeling Rolduckerveld conform afspraken met de Regio Parkstad Limburg. Dit bedrag is gedekt vanuit de reserve Transitiefonds en als inkomsten geraamd in 2025. In totaliteit is € 7,898 mln. beschikbaar aan middelen voor de periode 2024-2027.

Kwaliteit met minder ruimte (5.1.3.)

Binnen deze programmalijn zijn structurele procesmiddelen en werkbudgetten begroot ad € 3,492 mln. voor beheer van onze onroerende eigendommen en werkzaamheden in het kader van de uitwerking van de Provinciale Omgevingsvisie (POVI), omgevingskwaliteit en gebiedsgerichte processen. De structurele personele lasten zijn begroot ad € 14,487 mln. In totaliteit zijn aldus € 17,979 aan middelen beschikbaar voor de periode 2024-2027. De structurele inkomsten vanuit onze provinciale eigendommen zijn voor de periode 2024-2027 begroot ad € 6,720 mln.

Bodem en ondergrond (5.1.4.)

Binnen deze programmalijn zijn voor de periode 2024-2027 structurele middelen begroot voor bijdragen aan bodemsanering door private eigenaren ad € 0,112 mln. en ter ondersteuning van de Limburgse aanpak mijnbouwschade in de Mijnstreek ad € 2,520 mln. Deze zijn gedekt vanuit de rijksmiddelen welke als inkomsten zijn begroot ad € 2,588 mln. De structurele personele lasten zijn begroot ad € 1,626 mln. In totaliteit is € 4,258 mln. aan middelen beschikbaar voor de periode 2024-2027.

Leefbare steden en dorpen

Programmareserve Wonen

Programmareserve Leefbaarheid

x €1.000		2024	2025	2026	2027
Baten					
5.1.2	Toekomstbestendige woonruimte	€ -	100	-	-
5.1.3	Kwaliteit met minder ruimte	€ 1.680	1.680	1.680	1.680
5.1.4	Bodem en ondergrond	€ 647	647	647	647
Geraamde baten programma		€ 2.327	2.427	2.327	2.327
Lasten					
5.1.1	Leefbare steden en dorpen	€ -6.439	-561	-560	-558
5.1.2	Toekomstbestendige woonruimte	€ -1.960	-2.051	-1.947	-1.940
5.1.3	Kwaliteit met minder ruimte	€ -4.514	-4.498	-4.490	-4.477
5.1.4	Bodem en ondergrond	€ -1.067	-1.065	-1.064	-1.062
Geraamde lasten programma		€ -13.980	-8.175	-8.061	-8.037
Programmareserve					
511	Vorming PR Leefbaarheid	€ -27.000	-	-	-
512	Vorming PR Wonen	€ -26.650	-	-	-
Programmareserve		€ -40.847	-13.343	-13.339	-13.333
Resultaat programma		€ -46.653	-5.748	-5.734	-5.710

9.2 Inzet programmareserve

De resterende middelen in de programma reserves heeft u nog niet vrij gegeven en vragen een separaat besluit. In onderstaande tabellen is wel al een doorkijk gegeven naar de indicatieve inzet van de programmareserve. Dit is inclusief de uitvoeringskosten behorende bij deze regelingen. Deze inzet is in deze fase nog onvoldoende concreet om hier een formeel besluit over te nemen. In lijn met de financiële verordening, vindt het besluit tot afroepen van middelen plaats als onderdeel van de reguliere P&C- momenten rond de Voorjaarsnota, Najaarsnota en de Begroting.

Verbetering van de leefbaarheid in Limburgse steden en dorpen

Voor de dekking van de uitgaven vanuit het Leefbaarheidsfonds is een bedrag van € 30 mln aan programmareserve beschikbaar. Het Leefbaarheidsfonds wordt ingezet voor de drie eerder benoemde schaalniveaus. Onderstaand wordt de indicatieve verdeling en beoogde besteding per jaarschijf weergegeven. Zowel de jaarschijven en de bestedingsdoelen zijn communicerende vaten. De feitelijke besteding over de verschillende jaarschijven en niveaus, zal sterk bepaald worden door de ingekomen initiatieven en kunnen tussentijds worden aangepast. We zullen uw Staten jaarlijks voor de Voorjaarsnota informeren over de voortgang van het Leefbaarheidsfonds. Hierop volgend leggen we u, als onderdeel van de reguliere P&C- momenten, een voorstel voor om de jaarschijf voor het volgende jaar vrij te geven. Op deze manier zorgen we dat uw Staten uw kaderstellende en controlerende rol goed uit kunnen oefenen.

	2024	2025	2026	2027	Totaal mln.
Inwonersinitiatieven	0,3	0,6	0,8	0,3	2
Verenigingen, stichtingen en gemeenschappen	1	2	3	1	7
Gebiedsgerichte aanpak	2	6	8	4	20
Proces en uitvoeringsmiddelen	0,25	0,25	0,25	0,25	1
Totaal mln.	3,55	8,85	12,05	5,55	30

Passende woonruimte voor iedereen die in Limburg een woning zoekt

Voor de dekking van de uitgaven vanuit Volkshuisvesting is een bedrag van € 5 mln aan programmareserve beschikbaar. De € 5 mln zal voornamelijk voor capaciteitsondersteuning bij gemeenten worden ingezet, te verdelen over divers instrumentarium en proces- en uitvoeringsmiddelen. Hieronder treft u een indicatieve verdeling aan van de middelen.

	2024	2025	2026	2027	Totaal mln.
Opstellen van een Provinciaal Volkshuisvestingsprogramma (incl coördinatie woonzorgvisies);	0,125	0,125	0	0	0,25
- Gemeenten ondersteunen met uitvoering van versnelling bij woningbouwprojecten	0,75	1	1	1	3,75
- Inrichting (en ondersteuning) van provinciale versnellingstafels en uitvoering van het actieprogramma "Versnelling woningbouw"					
- Organisatie van verbinding d.m.v. netwerk-bijeenkomsten (Woonkamer, Woonkeuken)					
- Gemeenten via inhuur bureau ondersteunen bij het kansrijk aanspreken van Stimuleringsregelingen van het Rijk					
Proces en uitvoeringsmiddelen	0,25	0,25	0,25	0,25	1
Totaal mln.	1,125	1,375	1,25	1,25	5

9.3 Cofinanciering, funding en bijdragen van partners

In onderstaand tabel is een overzicht weergegeven van de bestaande budgetten aangaande Cofinanciering, funding en bijdragen van partners.

De inzet van middelen voor de uitvoering van samenwerkingsovereenkomsten vanuit de gebiedsgerichte aanpak geeft ons een goede basis om cofinancieringen van het Rijk aan te trekken in het kader van Grootstedelijk woningbouwgebied (MIRT gelden), Regiodeals, Dorpendeals en Rijksregelingen zoals het Volkshuisvestingsfonds (aanpak bestaande woningvoorraad) en de Woningbouwimpuls. Deze rijksregelingen hebben nationaal een plafond van honderden miljoenen (afhankelijk van de regeling). Gemeenten of regio's dienen deze aan te vragen. Cofinanciering vanuit het Leefbaarheidsfonds en ondersteuning gemeenten vanuit Wonen bij het kansrijk aanvragen van rijksregelingen kunnen een multiplier aan rijksregelingen opleveren. De mogelijke aanpak om hier middels een fundraising strategie actief mee aan de slag te gaan, wordt nog uitgewerkt.

SPUK	Bedrag	Restant	Looptijd	"Vastgelegd bedrag Verpl '24"	Toelichting
SPUK Novi de Peel(K)	€ 213.464	€ 84.308	1 jul 2020 t/m 31 dec 2025	€ -	Totaal SPUK € 512.397 (ex BTW)
SPUK NOVI Zuid-Limburg(K)	€ 20.351	€ 91.551	1 jul 2020 t/m 31 dec 2025	€ -	Totaal SPUK € 289.256 (ex BTW)
SPUK Versnelling transitie landelijk gebied(K)	€ 85.000	€ -	5 april 2022 t/m 31 dec 2023	€ -	1/2 Provincie Limburg, 1/2 Noord-Brabant
SPUK Diffuus Lood Geuldal (bodemsanering PFAS,Geuldal)	€ -	€ 28.870	29 oktober 2021 t/m 28 oktober 2024	€ -	Totaal SPUK € 28.870,00 ex BTW)
SPUK PFAS broninventarisatie (tijdelijke regeling bodemopgave 2022)	€ -	€ 118.000	1 januari 2022 t/m 31 dec 2024		Totaal SPUK € 118.000,00 (ex BTW)
SPUK Tijdelijke regeling Bodemopgaven 2023 De Straat	€ -	€ 2.403.874	1 dec 2023 t/m 30 jun 2024	€ 2.914.000,00	Totaal SPUK € 2.403.874,06 (ex BTW)
SPUK Flex.inzet ondersteuning woningbouw	€ -	€ 8.000			
Spuk Flex.iinzet omndersteuning woningbouw 2e tr	€ -	€ -	21 jul 2022 t/m 31 dec 2026		Totaal SPUK € 887.384 (Excl. BTW)
SPUK Woondeals	€ 46.876	€ 242.555	1 jan 2022 t/m 31 dec 2025	€ 60.900	Totaal SPUK € 290.000 (excl. BTW)
SPUK Woondeals 2e tr	€ -	€ -	1 jan 2023 t/m 31 dec 2026		Totaal SPUK € 610.526 (excl. BTW)

Voortgangsrapportages, monitoring en bijsturing

In het eerste hoofdstuk zijn in de doelenboom de beoogde maatschappelijke impact, de gestelde doelen, de te behalen resultaten en de provinciale activiteiten die hieraan moeten bijdragen opgenomen. Deze doelen zullen na vaststelling van dit kader verwerkt worden via de Voorjaarsnota 2024 naar de nieuwe begroting voor 2025. Aan deze doelen koppelen we indicatoren, die een plek zullen krijgen in de begroting. Daarmee kan er per kader periodiek in het ritme van de Planning & Control cyclus ook gerapporteerd worden over de voortgang via de Jaarstukken en Najaarsnota en tevens gepland en bijgestuurd worden via de Voorjaarsnota en Begroting. Dat zijn tevens de momenten voor Provinciale Staten om de jaarlijkse activiteiten en voortgang te volgen. Daarnaast zullen Provinciale Staten voor specifieke grote projecten separate Statenvoorstellen ontvangen conform de Provinciewet, Financiële Verordening of Sturing in Samenwerking 3.0. Voor meer gedetailleerde uitwerkingen of actualiteiten zal Provinciale Staten via mededelingen portefeuillehouder voorzien worden van de actieve informatieplicht.

10

Ook werken we via dit kader aan monitoring op een diepgaander detailniveau. Bij het Leefbaarheidsfonds is het van belang dat Provinciale Staten goed inzicht krijgen in de ingediende en gehonoreerde initiatieven en in de behaalde resultaten van deze initiatieven. Door de Staten deze collegeperiode jaarlijks, beginnend in het tweede kwartaal van 2025, hierin mee te nemen via een mededeling portefeuillehouder, blijven ze in positie om te controleren hoe de middelen uit het Leefbaarheidsfonds besteed worden. Indien gewenst kunnen de Staten van deze momenten gebruik maken om bij te sturen. Tevens vragen we de externe adviesraad van gebiedsgerichte initiatieven om jaarlijks de voortgang van het Leefbaarheidsfonds te evalueren. Deze evaluatie zullen Gedeputeerde Staten gebruiken ter beoordeling van de voortgang en effectiviteit van de subsidieregelingen. Provinciale Staten zal een afschrift ontvangen van het advies met een duiding van eventuele gewijzigde inzichten als onderdeel van de jaarlijkse mededeling portefeuillehouder.

Specifiek voor het thema Wonen, is het monitoringsinstrumentarium aan een grote onderhoudsbeurt toe. Zeker wanneer de Provincie haar sturende en toezichthoudende rol op het vlak van de Volkshuisvesting goed wil kunnen vervullen. De landelijke harmonisering van de monitoring op het terrein van woningbouw, maar ook de stappen die gezet worden door de provinciale organisatie voor wat betreft het databedreven werken, zijn van belang en mogelijk richtinggevend bij de te maken keuzes ten aanzien van het nieuwe (monitorings)instrumentarium.

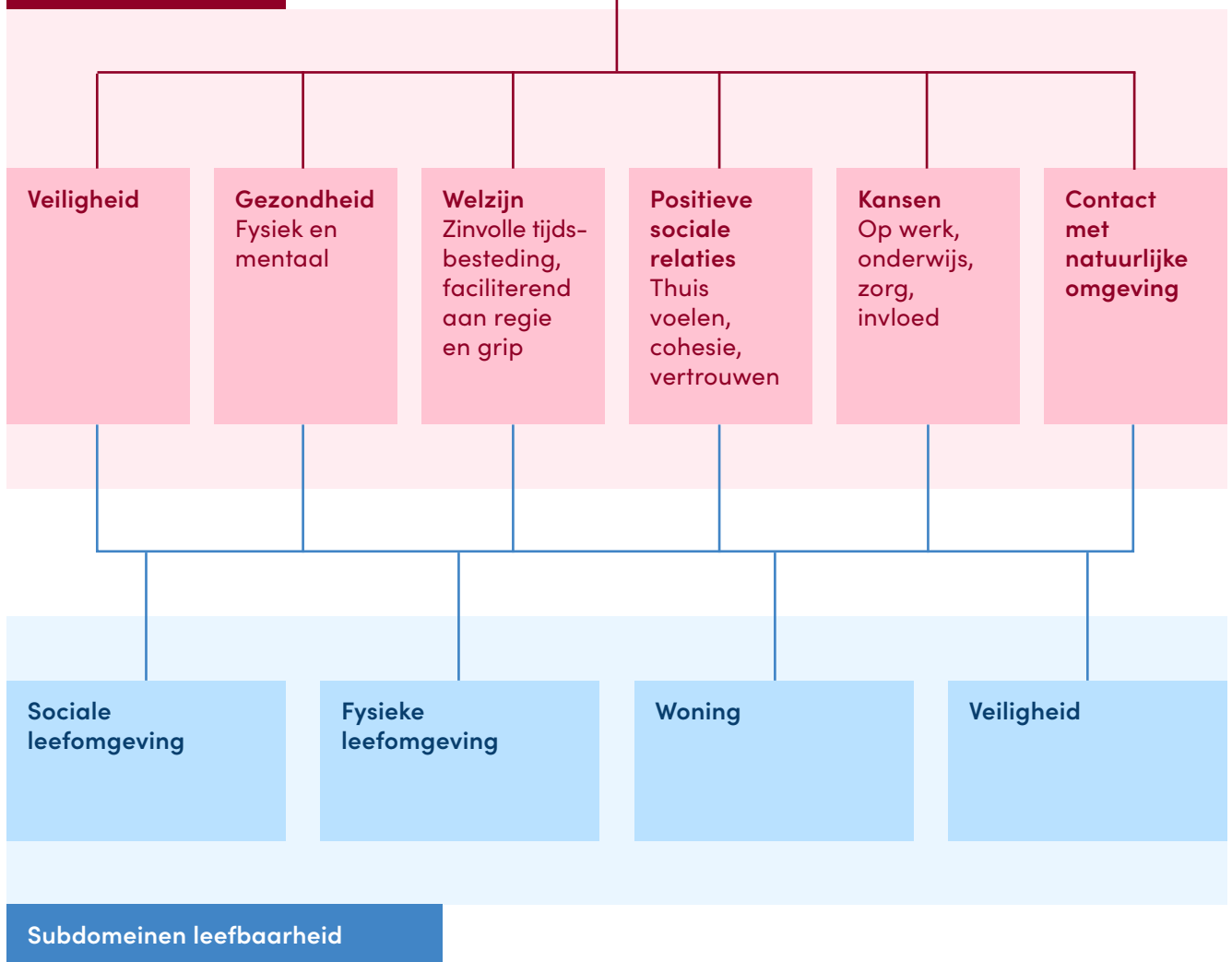
Bijlage 1

Leefbaarheiddefinities

Definitie

Leefbaarheid gaat over de relatie tussen de inwoner (van Limburg) en de eigen leefomgeving, met haar sociale en fysieke kenmerken. Het gaat om de mate waarin deze leefomgeving aansluit bij de eisen, behoeften en wensen van de inwoner. Het is een plaats- en tijdgebonden begrip.

Behoeften inwoners

Investerings kunnen gedaan worden in de *aanwezigheid, toegankelijkheid of kwaliteit* van sociale en fysieke kenmerken van de eigen leefomgeving.

Bijlage 2

Financiën

Leefbare steden en dorpen

€ 1.000		2024	2025	2026	2027
512 Aanwending reserve Transitiefonds	€	-	100	-	-
5.1.2. Toekomstbestendige woonruimte	€	-	100	-	-
<i>Structureel</i>					
513 Beheer onroerende eigendommen	€	652	652	652	652
513 Erfpachtcanon	€	923	923	923	923
513 Opbrengsten projecten	€	105	105	105	105
5.1.3. Kwaliteit met minder ruimte	€	1.680	1.680	1.680	1.680
<i>Structureel</i>					
514 Provinciefonds: DU effect steenkoolwinning	€	647	647	647	647
5.1.4. Bodem en ondergrond	€	647	647	647	647
Geraamde baten programma	€	2.327	2.427	2.327	2.327
<i>Aflopend beleid vorige periode</i>					
511 1e Samenwerkingsagenda gem. Horst a/d Maas	€	-175	-	-	-
511 2e Samenwerkingsagenda gemeente Maastricht	€	-1.600	-	-	-
511 2e Samenwerkingsagenda gemeente Peel en Maas	€	-750	-	-	-
511 2e Samenwerkingsagenda Horst aan de Maas	€	-1.500	-	-	-
511 Samenwerkingsagenda gemeente Brunssum	€	-1.000	-	-	-
511 Samenwerkingsagenda gemeente Maasgouw	€	-250	-	-	-
511 Samenwerkingsagenda gemeente Stein	€	-600	-	-	-
<i>Administratief</i>					
511 Doorberekende personeelskosten	€	-564	-561	-560	-558
5.1.1. Leefbare steden en dorpen	€	-6.439	-561	-560	-558
<i>Structureel</i>					
512 Stim. nieuwe ontw. volkshuisvesting	€	-14	-14	-14	-14
<i>Aflopend beleid vorige periode</i>					
512 Gebiedsontwikkeling Rolduckerveld TLW	€	-	-100	-	-
<i>Administratief</i>					
512 Doorberekende personeelskosten	€	-1.946	-1.937	-1.933	-1.926
5.1.2. Toekomstbestendige woonruimte	€	-1.960	-2.051	-1.947	-1.940
<i>Structureel</i>					
513 Algemene kosten	€	-61	-61	-61	-61
513 Beheer onroerende eigendommen	€	-428	-428	-428	-428
513 Budget RO internationaal	€	-17	-17	-17	-17
513 Ontwikkelingsgericht werken	€	-134	-134	-134	-134
513 Provinciale Cie Omgevingsvraagstukken	€	-15	-15	-15	-15
513 Provinciale Omgevingsvisie	€	-218	-218	-218	-218
<i>Administratief</i>					
513 Doorberekende personeelskosten	€	-3.641	-3.625	-3.617	-3.604
5.1.3. Kwaliteit met minder ruimte	€	-4.514	-4.498	-4.490	-4.477
<i>Structureel</i>					
514 Bodemsanering in eigen beheer (SEB)	€	-28	-28	-28	-28
514 Maatregelen na-ijl effect steenkoolwinning	€	-630	-630	-630	-630
<i>Administratief</i>					
514 Doorberekende personeelskosten	€	-409	-407	-406	-404
5.1.4. Bodem en ondergrond	€	-1.067	-1.065	-1.064	-1.062
Geraamde lasten programma	€	-13.980	-8.175	-8.061	-8.037
511 Toevoeging PR Leefbaarheid	€	-30.000	-	-	-
512 Toevoeging PR Wonen	€	-5.000	-	-	-
Programma reserve	€	-35.000	-	-	-
Resultaat programma	€	-46.653	-5.748	-5.734	-5.710

Bijlage 3

Doelenboom (zie pdf)

Doelenboom

Leefbare steden en dorpen

De doelenboom

Gedurende deze collegeperiode is het onze inzet om (meetbare) maatschappelijke impact te realiseren. In alle acht de beleidskaders is gekozen om door middel van een doelenboom de essentie van de provinciale inspanningen in beeld te brengen. We hebben gekozen om dit in kaart te brengen via een uniforme opzet langs vier niveaus. De gewenste 'maatschappelijke opgave' is het vertrekpunt. Deze is richtinggevend voor onze provinciale bijdrage. De doelenbomen geven dus een antwoord op de vragen "wat willen we bereiken?" en "wat gaan we hiervoor doen?". We zijn ons ervan bewust dat niet alles binnen de directe of indirecte provinciale invloedssfeer ligt en we vaak samen met andere partners een bijdrage kunnen leveren aan het hoogst gestelde doel.

Monitoring

De doelenboom vormt de basis voor het monitoren van de voortgang door Provinciale Staten en hiermee voor het beantwoorden van de vragen "hoe staat het met de maatschappelijke opgaven in Limburg" en "heeft de provincie haar beoogde resultaten behaald om hier positief aan bij te dragen?". GS zal allereerst de eigen activiteiten en behaalde resultaten monitoren en hierover rapporteren. Daarnaast worden aan de doelstellingen en maatschappelijke opgaven indicatoren gekoppeld, welke (trendmatige) ontwikkelingen inzichtelijk maken. Voor een aantal kaders zal er de komende collegeperiode ook gewerkt worden aan het ontwikkelen van nieuwe indicatoren omdat de huidige beschikbare indicatoren ontoereikend zijn. In de Voorjaarsnota 2024 komen we met een concreet voorstel voor de indicatoren en de verwerking hiervan in de P&C-cyclus.

Maatschappelijke opgave

Het lange-termijn vraagstuk. Een trendmatige ontwikkeling die niet direct beïnvloedbaar is door provinciaal beleid.

Thema's:

Verbetering van de leefbaarheid in Limburgse steden en dorpen

Passende woonruimte voor iedereen die in Limburg wil wonen

Balans tussen beschermen en benutten van de fysieke leefomgeving

Doelstelling

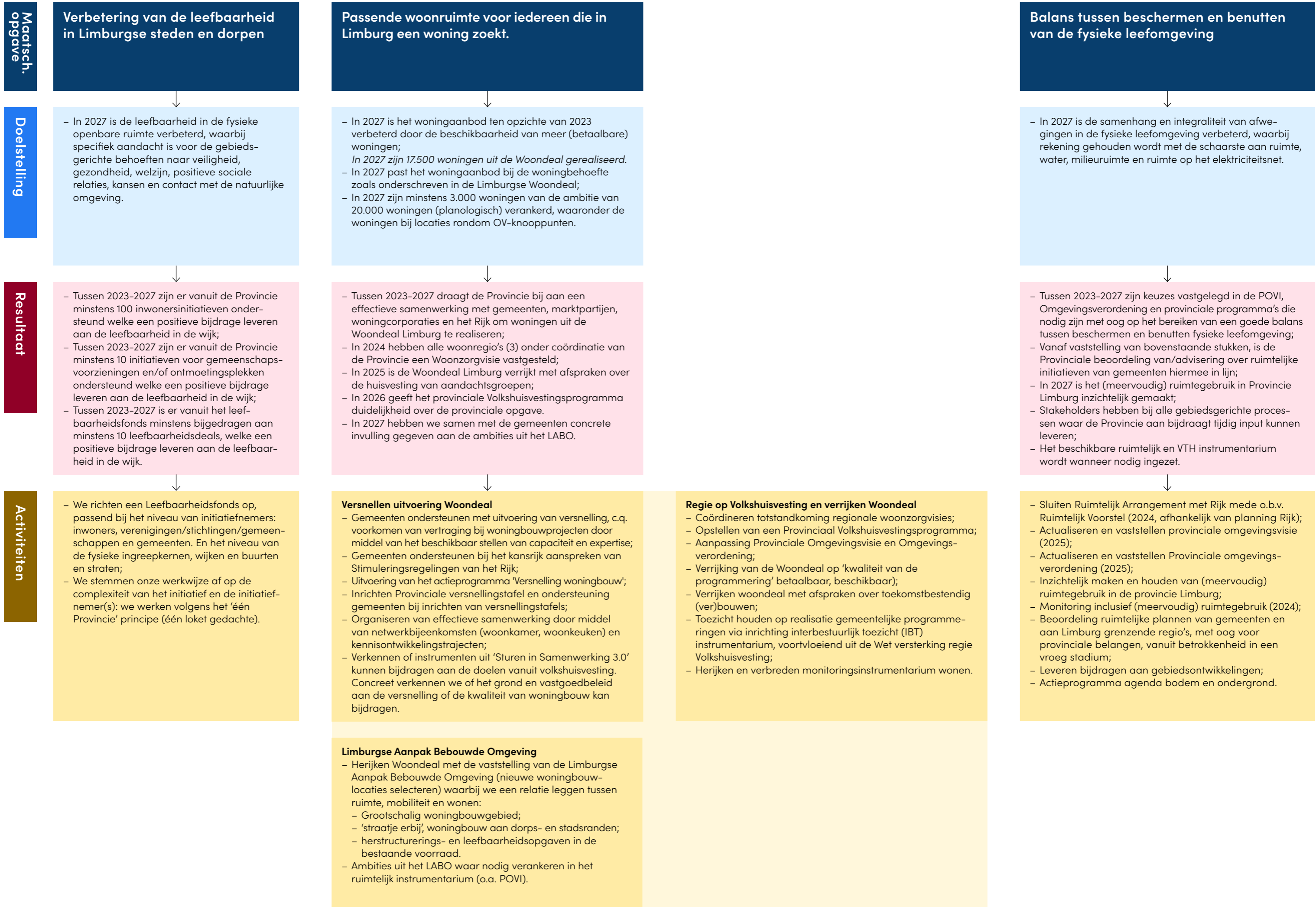
De doelstellingen waar we ons de komende periode op richten. Dit zijn doelen waar meerdere partners aan bijdragen.

Resultaat

Resultaten die de Provincie (zelf of samen met anderen) de komende periode oplevert.

Activiteiten

Provinciale acties en interventies die verricht zijn om bij te dragen aan de gestelde resultaten.

Colofon

Vormgeving

Design & Media, Cluster Strategie en
Communicatie, Provincie Limburg

Fotografie

Stefan Koopmans, Dick Holthuis,
Johannes Timmermans, Aron Nijs

Dit is een uitgave van de Provincie
Limburg.

Februari 2024

Provincie Limburg
Limburglaan 10, 6229 GA Maastricht
Postbus 5700, 6202 MA Maastricht
+31 (0)43 389 99 99
postbus@prvlimburg.nl

www.limburg.nl

2311 2342

